

TAMPEREEN YLIOPISTO

”Mä en ainakaan halua näyttää hassulta”

Alakouluikäisten tyttöjen käsityksiä kauneudesta

Kasvatustieteiden yksikkö

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma

JENNA-MARI RIIHINEN JA SINI ANNA SINERVO

Maaliskuu 2015

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	6
2.1 Minäkäsitys ja minäkuvat	6
2.2 Itsetunto	8
3 NAISKAUNEUDEN AIKAJANA	14
3.1 Naiset ja kauneus historiassa	14
3.2 Median vaikutus minäkäsitykseen ja kauneusihanteisiin	17
3.3 Katsaus aiempiin tutkimuksiin	19
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	24
4.1 Tutkimuskysymykset.....	24
4.2 Kvalitatiivinen tutkimus	24
4.3 Aineiston hankinta.....	27
4.4 Aineiston analyysi	30
4.5 Lasten tutkimisessa huomioitavaa	32
5 TULOKSET	34
5.1 Yksilön pysyvät ulkoiset ominaisuudet.....	35
5.2 Yksilön muuttuvat ulkoiset ominaisuudet	38
5.3 Itsetunto ja suhde itseen.....	43
5.4 Sosiaalinen ympäristö kauneusihanteiden rakentajana ja muokkaajana	48
5.5 Media kauneusihanteiden välittäjänä.....	52
6 LOPUKSI.....	56
6.1 Tutkimuksen arviointi.....	56
6.2 Pohdinta	58
LÄHTEET.....	63

1 JOHDANTO

Naisten ja tyttöjen ulkonäköön liittyvät kysymykset ovat mediassa esillä enemmän kuin koskaan aiemmin. Oma ulkonäköä voidaan pitää käyntikorttina omasta itsestä ja sosiaalisessa mediassa on mahdollista luoda ja toteuttaa ihannekuvaa niin itsestään kuin elämästään. Sekä mainos- että yksityiskuviakin muokataan ja käsitellään vastaamaan paremmin näitä ihannekuvia ja -käsityksiä. Yhä nuoremmat tytöt osallistuvat ulkonäkökeskusteluun omalla kuvallaan ja äänellään.

Naiskuvan pohtimisesta tekee ajankohtaista myös fitness-harrastuksen suuri suosio. Siinä missä mainoskuviissa esiintyvät pitkät ja laihat mallit, muokkaa fitness-urheilu naisellista kehonkuvaa lihaksikkaaksi ja urheilulliseksi. Toisaalta samaan aikaan kun tavoitellaan näitä laihoja tai lihaksikkaita vartaloita, yhä useammalla on epäterveellisten elämäntapojen seurauksena ongelmia ylipainon kanssa. Itsetunnon näkökulmasta on haasteellista määrittää, millaisten elämäntapavalintojen yhteyteen voidaan liittää keskustelua hyvästä itsetunnosta. Voidaanko olettaa, että terveellisten elämäntapojen tai tietynlaisen ulkonäön tavoittelemisen yhteydessä voidaan automaattisesti puhua hyvästä itsetunnosta - tai päinvastoin?

Ulkonäkökeskeisessä kulttuurissamme hyvännäköisyys yhdistetään usein menestykseen ja onnellisuuteen. Monipolvista hyvinvointia selvittäneen vuoden 2012 Nuorisobarometrin mukaan nuoret ovat kohtuullisen tyytyväisiä ulkonäköönsä, mutta tyytyväisyys laskee iän myötä. Koko väestöä koskeva barometri puolestaan kertoo, että jopa puolet kaikista naisvas-
taajista toivoisi olevansa paremman näköisiä. Varsinaisia ulkonäön merkityksiä kumpikaan barometri ei pyrkinyt selvittämään. (Myllyniemi 2012, 96-99.)

Suuren harppauksen luonnollisen naiskuvan puolesta teki yhdysvaltalainen vaatetusalan yritys American Eagle, joka lopetti kokonaan alusvaatemalliensa kuvien käsittelemisen vuoden 2014 alussa. Kuviin jätettiin tarkoituksenmukaisesti näkyville ihon virheet, tatuoinnit, raskausarvet, rypyt ja juonteet sekä kehon todelliset muodot. Yhtiö ilmoitti haluavansa tarjota realistisia malleja erityisesti teini-ikäisille asiakkailleen. Yritys tiedotti päätöksensä jälkeisen

vuosineljänneksen tulokseksi alusvaatemyyntin lisääntyneen yhdeksällä prosentilla, vaikka muu vaatemyynti oli laskussa. (Business insider -sivusto 2014.)

Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää, millaisia kauneusihanteita alakouluikäisillä tytöillä on ja mihin nämä ihanteet pohjautuvat. Kiinnostavaa olisi myös tutkia, miten nämä ihanteet muuttuvat alakoulun aikana, mutta koska pitkittäistutkimus ei kohdallamme ole tällä hetkellä mahdollinen, päädyimme tutkimaan eri-ikäisten tyttöjen ihanteita ja vertaamaan niitä keskenään. Olemme kiinnostuneita myös minäkäsityksen ja itsetunnon kehittymisestä. Yksi tutkimuksemme tarkoituksista onkin selvittää, millaisia vaikutuksia tyttöjen kauneusihanteilla on siihen, miten he itse kokevat oman itsensä. Alakouluiän toimiessa merkittävässä roolissa minäkäsityksen ja itsetunnon kehittymisessä (Aho 1996), päädyimme valitsemaan tutkimuskohteeksemme nimenomaan tämän ikäisiä tyttöjä. Myös kyky itsensä arvioimiseen ja monipuoliseen vertailuun kehittyä elinpiirin laajentuessa koko alakouluiän ajan. (Aho 1996, 28.)

Käsitlemme tutkimuksessamme sekä tyttöyttä että naiseutta. Naisuus esiintyy tutkimuksessamme muun muassa kauneushistorian näkökulmassa sekä osana haastatteluja. Nähdäksemme tyttöyden ja naiseuden käsitteiden erottaminen on sekä haasteellista että tarpeellonta. Tytöt matkaavat elämässään kohti fyysistä ja psyykkistä naiseutta, ja onkin täysin mahdollista määritellä jotakin tiettyä hetkeä, vaihetta tai ikää, jossa tytön siirtyminen naiseksi tapahtuu. Kyse on yksilöllisestä kasvun prosessista, jossa sekä psyykkinen että fyysinen taso voivat kumpikin edetä varsin omaa tahtiaan.

Tutkimuksemme nimen sitaatti ”Mä en ainakaan halua näyttää hassulta” on peräisin ykkösluokkalaiselta haastateltavaltamme. Kyseinen toteamus kuvastaa tutkimustulostemme monipuolisuutta ja monitulkintaisuuden haastetta. Toisaalta sitaatti on kuvaus siitä, että tytöillä on jo ykkösluokkalaisista lähtien selkeä näkemys omaan ulkonäköön toivotuista ja ei-toivotuista piirteistä. Lisäksi termi ”hassulta” kuvastaa kauneuden subjektiivista luonnetta. Päädyimme nimeämään työmme sitaatin lisäksi alakouluikäisten tyttöjen kauneuskäsityksillä, sillä näemme käsitysten sisältävän ihanteiden lisäksi muutkin ulottuvuudet, esimerkiksi erilaiset asenteet.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Minäkäsitys ja minäkuvat

Minäkuvaa ja minäkäsitystä pidetään usein samana asiana. Minäkuva ja minäkäsitys koostuvat yksilön näkemyksistä siitä, millainen hän on kokonaisuutena. Tähän kokonaisuuteen liittyvät sisäiset näkemykset, kuten arvot, asenteet ja tunteet sekä ulkoiset näkemykset, kuten ulkonäkö ja käytännön taidot. Minäkuvaa ja minäkäsitystä voidaan luonnehtia yksilön asennoitumisena omaan itseensä. (Aho 1996, 9.) Tässä tutkimuksessa minäkäsitys nähdään ilmiönä, joka sisältää erilaisia minäkuvia.

Ihminen on toimiva, itseohjautuva ja kehittyvä kokonaisuus. Yksilöllinen ihminen muodostaa alituisesti kehittyessään erilaisia käsityksiä sekä itsestään että häntä ympäröivästä todellisuudesta. Näitä käsityksiä yksilö järjestee, arvioi, muokkaa ja tallentaa. Nämä käsitykset muodostavat järjestelmän, minäkäsityksen. (Niemivirta & Scheinin 2000, 11.)

Yksilöä ympäröivän todellisuuden vaikutusta minäkäsityksen muotoutumiseen voidaan pitää merkittävänä. Berger ja Luckman (1994) korostavat minäkäsityksen olevan inhimillinen piirre, jota ei voida irrottaa sosiaalisesta kontekstista (Berger ja Luckman 1994, 60–61). Vuorovaikutuksen lisäksi Stenström (1993) mainitsee ajan ja kypsymisen, joita minäkäsitys tarvitsee kehittyäkseen ja eheytyäkseen kokonaisuudeksi (Stenström 1993, 31). Todellinen ja ihanneminäkäsitys, kuten DeMarree ja Rios (2013) minäkäsityksen jakoa määrittelevät, voivat henkilöstä ja tilanteesta riippuen olla joko päällekkäiset tai täysin toisistaan poikkeavat käsitteet. Lähtökohtaisesti todellinen minä ilmaisee sen, millaisena yksilö näkee itsensä, kun taas ihanneminä sisältää ajatuksia siitä, millainen yksilö ihanteellisimmillaan itsensä mielestä olisi. Toisinaan minäkäsitykseen voi yksilöllä liittyä myös käsitys siitä, millainen hänen tulisi haluta joko todellisen tai ihanneminänsä olevan. (DeMarree & Rios 2013, 203.)

Minäkuvan perusta muotoutuu jo varhaislapsuudessa. Turvallisuuden tunne, rakkaus ja hyväksyntä ovat läheisten ihmisten lisäksi tärkeässä roolissa minäkuvan kehityksessä. Minäkuvan voidaan ajatella seuraavan yksilön kokonaisvaltaista kehitystä ja saavan laajempia sekä

syvempiä ulottuvuuksia kehityksen edetessä. Merkittävin ikäkausi minäkuvan kehittymiselle on 5-12 vuoden ikä. Tällöin lapsi kykenee arvioimaan itseään ja hänen vertailukapasiteettinsa kasvaa elinpiirin laajentuessa kodista päivähoitoon ja kouluun. (Aho 1996, 28.) Lapsen minäkuvan kehitys alkaa Ojasen (1996) mukaan konkreettisista asioista ja ulkoisista piirteistä, mutta kehityksen ja kapasiteetin kasvun myötä laajenee myös persoonallisuuteen, asenteisiin ja arvoihin (Ojanen 1996, 37).

Minäkuva sisältää yksilön ajatuksen siitä, millainen hän on, mutta keskeisenä voidaan pitää myös sitä, millaiseksi yksilö itsensä tuntee. Minäkuva kuvaa yksilön piirteitä ja ominaisuuksia. Yksilöllä voidaan myös ajatella olevan erilaisia minäkuvia eri tilanteita ja ympäristöjä varten. Tällaisten erilaisten minäkuvien keskinäiset eroavaisuudet on huomattavissa esimerkiksi vaihtelevien tilanteiden vaatimissa erilaisissa ominaisuuksien painotuksissa. (Ojanen 1996, 39.)

Minätietoisuus eli kyky erottaa minä ja toinen yksilöinä toisistaan voidaan nähdä jokseenkin synnynnäisenä biologisena ominaisuutena. Tämän erottelun ilmeneminen ja yksilöllisen minän kehittyminen vaatinee sosiaalisessa vuorovaikutuksessa syntyviä kokemuksia ja sen voidaan nähdä etenevän prosessinomaisesti. (Kuusinen, Lehtinen & Vauras 2007, 19.)

Ihminen käy elämänsä aikana läpi erillistymisen ja yksilöllistymisen prosessin, jonka aikana irtaudutaan symbioottisesta äitisuhteesta kohti oman minän yksityiskohtaisempaa havaitsemista ja muotoutumista. Näitä havaintoja voidaan kutsua minäkokemuksiksi. ”Meillä on elämys omasta minästämmme, osaamme kuvata itseämme ja minämme on sekä toimintamme subjekti että ajattelumme kohde” (Kuusinen ym. 2007, 17). On kuitenkin tärkeä ymmärtää, että ennen kokemusta siitä, millainen olen, tulee yksilöllä ylipäätään olla elämys olemassaolostaan. (Kuusinen ym. 2007, 17–19.)

Suhteet omanikäisten lasten kanssa ovat tärkeässä roolissa lapsen monipuolisen kehittymisen kannalta. Vertaisryhmän vaikutusta lapsen käyttäytymiseen, sosiaalistumiseen sekä käsitykseen omasta itsestä voidaan pitää merkittävänä. On myös huomioitava erilaisten ryhmien erilaiset merkitykset lapsen elämässä: sekä vanhempien että omanikäisten tovereiden merkitys yksilölle on huomattava, ja molempien ryhmien voidaan nähdä vastaavan varsin erilaisiin tarpeisiin lapsen elämässä. (Schaffer 2004, 112–113.) Turunen (2005) kuvaa noin yhdeksän vuoden iässä tapahtuvaa murrosta, jossa aiemmin aikuisten taholta nousseet vaatimukset vaihtuvat ikätovereiden keskuudesta nouseviin vaatimuksiin. Näin tapahtuu esimerkiksi suhteessa asenteisiin, käyttäytymiseen ja pukeutumiseen. (Turunen 2005, 98.)

Schafferin (2004) mukaan yksi lapsuus- ja nuoruusiän tärkeimmistä tavoitteista on minäkäsityksen kehittyminen. Yksilö etsii alinomaan vastausta kysymykseen ”kuka olen?”, ja vastaus on löydettävissä ihmissuhteista – vuorovaikutuksesta toisiin yksilöihin. Tämä vuorovaikutus tapahtuu lapsen kasvaessa enenevässä määrin suhteessa toisiin lapsiin ja nuoriin, vertaisryhmään. Se, miten vertaisryhmä käyttäytyy yksilöä kohtaan ja mitä hänestä ajatellaan, vaikuttavat suuresti omasta itsestä muodostetun käsityksen laatuun. Positiivinen kuva itsestä muotoutuu pääosin vertaisryhmän arvostuksen ja hyväksymisen kautta. (Schaffer 2004, 175.)

2.2 Itsetunto

Itsetunto mielletään usein tunnepitoiseksi käsitteeksi, jonka todellisen olemuksen yksiselitteinen määrittäminen on haasteellista. Käsitteenä itsetunto sekä sen lukuisat sukulaiskäsitteet saavat usein subjektiivisia merkityksiä.

Niemivirta & Scheinin (2000) nostavat esiin tutkimusten kannalta tärkeän terminologisen haasteen. Itsetuntoon liittyvä termistö saa hyvin erilaisia merkityksiä eri kirjoittajien ja kokijoiden käsissä, mutta myös eri kielten välillä. (Niemivirta & Scheinin 2000, 12.) Scheinin (1990) liittyy itsetunnon ja minäkäsityksen vahvasti toisiinsa toteamalla minäkäsityksen vastaavan kysymykseen siitä, millainen ihminen kokee todellisuudessa olevansa, ja itsetunnon hahmottavan yksilön suhtautumista itseensä ja itsensä arvostamista (Scheinin 1990, 90–91). Ihmisen henkiseen kokemusmaailmaan liittyvät tekijät voidaan nähdä hyvin subjektiivisina, mutta myös abstrakteina, mikä aiheuttanee määrittelyllisiä haasteita. Toinen puhuu itsetunnon ja toinen määrittelee kyseisen teeman minäkäsityksen tai itsearvostuksen alle. Olennaisinta lienee määritellä tietyssä yhteydessä kulloinkin käytettyjen käsitteiden merkitykset sillä hetkellä, tietyssä ympäristössä tai aineistossa. ”Tästä ja tietyistä käsitteellisistä epäselvyyksistä huolimatta itsetunto on keskeinen persoonallisuuden osatekijä...” (Niemivirta & Scheinin 2000, 13).

Itsetunnon käsite sisältää myös muita haasteita. Ollessaan sisäinen ominaisuus, ei itsetuntoa, sen määrää tai laatua, voida mitata tarkoin analyttisin menetelmin (Cacciatore, Korteniemi & Huovinen 2008, 12). Tästä voidaan päätellä, että itsetunnon tutkimus sisältää aina tutkijan subjektiivisen näkemyksen ja analyysin. Esimerkiksi Nathaniel Branden on määrittel-

lyt itsetunnon seuraavasti: ”Hyvä itsetunto on kykyä kokea itsensä onnellisuuden arvoiseksi ja päteväksi selviytymään elämän perushaasteista” (Reasoner, 2010). Schaffer liittyy kysymykseen ”kuinka hyvä olen?” kokemuksen, jossa yksilö asettaa ominaisuuksilleen tietyn arvon. Tämä arvo voi vaihdella erittäin suuresta erittäin vähään. (Schaffer 2004, 309.) Niemivirran ja Scheininin (2000) mukaan kokemus itsestä toimijana syntyy yksilölle olemista ja toimintaa koskevien arvioiden summana. Kokemus linkittyy sekä tyytyväisyyteen itseään kohtaan että oman arvon määrittämiseen, mikä voidaan nimetä itsetunnoksi. (Niemivirta & Scheinin 2000, 12.) Yksinkertaisimmillaan itsetuntoa voidaan kuvata ”...yleistyneeksi käsitykseksi omasta arvosta” (Scheinin 1990, 90–91).

Itsetunnon voidaan ajatella syntyvän ihmisen mukana ja se alkaa kehittyä heti varhaislapsuudessa. Ympäristön tarjoamat havainnot ja hyväksyntä ohjaavat itsetunnon kehitysprosessia. (Ojala & Uutela 1993, 23–24.) Keltikangas-Järvinen nimeää itsetunnon yhtenä osana läheisiin kohdistuvan itsetunnon, joka muodostuu läheisten kanssa vuorovaikutuksessa syntyvästä ainutlaatuisuuden kokemuksesta (Keltikangas-Järvinen 2000, 106). Samaa kirjoittavat myös Ojala ja Uutela (1993), joiden mukaan pienen lapsen itsetunto vastaa voimakkaasti vanhempien käsitystä hänestä, mutta sosiaalisen piirin laajentuminen kouluikässä ohjaa tämän alkuperäisen käsityksen muovautumisen prosessia. Lapsuudessa koettu turvallisuus ja hyväksyntä luovat kasvupohjan ja mahdollisuuden hyvän itsetunnon kehittymiselle. (Ojala & Uutela 1993, 25–27.) Onnistumisen elämykset ja positiiviset kokemukset on tärkeä huomioida osana lapsen itsetunnon rakentumista, mutta toisaalta myös omia rajoja osoittavat ja koettelevat kokemukset kasvattavat lasta tietoiseksi omista mahdollisuuksistaan. Aho (1996) huomauttaa, ettei hyvää itsetuntoa ja itseluottamusta tule pitää automaattisesti samana asiana. Yksilö voi toisinaan pyrkiä peittelemään omaa heikkoa itsetuntoaan voimakkaasti itseään korostavalla ja esiin tuovalla, itsevarmuutta muistuttavalla olemisella. Heikko itsetunto voikin ilmentyä usein eri tavoin. (Aho 1996, 9.)

Itsetunnon voidaan nähdä koostuvan useammasta eri osasta. Keltikangas-Järvinen (2000) näkee itsetunnon sisältävän sekä yleisen että suoritusitsetunnon. Yleinen itsetunto muodostuu yksilön arvokkuuden kokemuksesta, jonka mukaan hän on yhtä hyvä kuin muutkin, sekä uskosta omiin mahdollisuuksiin. Suoritusitsetunto muodostuu luottamuksesta omiin kykyihin ja rohkeudesta vastata haasteisiin. Suoritusitsetunto vaikuttaa muun muassa yksilön tapaan asettaa itselleen tavoitteita. Lisäksi Keltikangas-Järvinen (2000) erottaa toisistaan myös yksityisen ja julkisen itsetunnon, jotka ovat käyttäytymisen tasolla ilmeneviä itsetunnon

muotoja. Julkinen itsetunto sisältää ympäröivän kulttuurin odotukset, joihin yksilö persoonallisuudellaan vastaa. Tämä on havaittavissa siitä, mitä yksilö itsestään kertoo tai esittää. Varsinainen itsetunto, kuten Keltikangas-Järvinen (2000) yksityistä itsetuntoa nimittää, sisältää sen yksityisen käsityksen, millaisena yksilö itsensä kokee ja näkee. (Keltikangas-Järvinen 2000, 106, 108.) Sinkkonen (2005) puolestaan muistuttaa, ettei ihminen aina kerro itsestään kaikkea, vaan osa ajatuksista jää yksilön itsensä tietoon. Tämä luo eroavaisuuden yksityisen ja julkisen itsetunnon välille. Toisaalta yksilön havainnot omasta itsestä saattavat toisinaan olla myös virheellisiä. (Sinkkonen 2005, 38.)

Cacciatore, Huovinen ja Korteniemi-Poikela (2008) puolestaan kuvaavat itsetunnon vaikuttavan yksilön olemukseen, tekoihin, ajatuksiin ja siihen, miten muut ihmiset häneen suhtautuvat. He eivät näe itsetunnon koostuvan niinkään näkökulmasta, jonka mukaan yksilö vahvistaa omaa itsetuntoaan peilaamalla toisten käsityksiä itsestään, vaan itsetunto kokonaisuutena vaikuttaa siihen, miten muut ymmärtävät yksilöä tai suhtautuvat tähän. Tällöin voidaan ajatella, ettei yksilön itsetunto rakennukaan turvallisessa vuorovaikutuksessa, vaan se on ikään kuin kauppatavaraa, jonka perusteella muut joko hyväksyvät tai hylkäävät kyseisen yksilön. (Cacciatore ym. 2008, 12.) Myös Aalbergin ja Siimeksen (2007) mukaan yksilön omat havainnot itsestä eivät yksin riitä, vaan itseä peilataan toisten kautta ja tästä saadaan arvokasta palautetta. Näin ollen käsitys siitä, millaisena yksilö ajattelee muiden häntä pitävän, on avainasemassa itseyttä muodostettaessa. Tämä korostuu erityisesti nuoruusiässä, varhaisen murrosiän aikana. (Aalberg & Siimes 2007, 86.)

Reasonerin (2010) mukaan itsetunto kytkeytyy vahvasti seuraavien ominaisuuksien, ymmärryksen sekä omasta pätevyydestä että kyvykkyydestä ja arvollisuudesta, varaan. Yksinkertaisimmillaan arvollisuuden käsite voidaan ymmärtää tyytyväisyytenä itseensä, mutta Reasoner (2010) painottaa käsitteen työstämiseen pohjaavaa merkitystä. Arvollisuus tulisi nähdä kytkeytyneenä ihmisyyden perusperiaatteiden tiedostamiseen, jonka seurauksena henkilö löytää merkityksiä, jotka edistävät kasvua ihmisenä. Sitoutuminen edistymistä tukevaan työskentelyyn tuottaa eheyttä ja tyytyväisyyttä. Ymmärrys kyvykkyydestä voidaan nähdä kykyinä tuottaa haluttuja tuloksia. Näihin haluttuihin tuloksiin päästäkseen on luotettava oman ajattelunsa tehokkuuteen sekä itseensä tilanteesta riippuen kulloinkin sopivien päätösten ja ratkaisujen tekijänä. (Reasoner 2010.)

Kolme elementtiä, joista Reasoner (2010) itsetunnon käsitteen rakentaa, ovat kognitiivinen, affektiivinen ja behavioraalinen elementti. Kognitiivinen elementti sisältää tietoisien ver-

tailun siitä, millainen henkilö todellisuudessa on ja millainen hän ihanteellisimmillaan haluaisi olla. Tämän vertailun aiheuttamat tunteet puolestaan muodostavat affektiivisen elementin. Behavioraalinen eli käyttäytymisen elementti sisältää itsevarmuuden, joustavuuden, päättävyyden ja toisten kunnioittamisen. (Reasoner 2010.) Kalliopuskan (1984) mukaan affektiivinen elementti toimii voimakkaimpana yksilön itsetunnon rakentajana, sillä sen tehtävä on kognitiivisen elementin aiheuttamien tunteiden kautta muokata yksilön hyvistä ja huonoista puolista siedettävä kokemus, joka liittyy yksilön ihmisarvoon ja arvokkuuden tunteeseen (Kalliopuska 1984, 16–17).

Kolmesta Reasonerin (2010) määrittelemistä elementeistä vain behavioraalinen elementti on silmännähtävissä, mutta sen voidaan olettaa sisältävän heijastuksia niin kognitiivisesta kuin affektiivisestakin elementistä. Behavioraalisen elementin sisältämät ominaisuudet ja toimintamallit ovat ikään kuin lopputulosta kognitiivisen ja affektiivisen elementin toiminnalle. (Reasoner 2010.) Tällöin voidaan ajatella, että mikäli henkilön kognitiivisen elementin sisällä tapahtuva vertailu todellisesta ja toivotusta minästä on kovin voimakasta, näkyy tämä ristiriitaisina tunteina affektiivisessä elementissä. Tällainen ristiriita ei voi tuottaa yllämainittuja ihanteellisia lopputuloksia käyttäytymisen elementissä. Reasonerin (2010) esittelemä behavioraalinen elementti liittyynekin hyvään ja terveeseen itsetuntoon.

Reasoner (2010) näkee itsetunnon pääasiassa pysyvänä, mutta toisinaan aikojen saatossa vaihtelevana. Hänen mukaansa tämä vaihtuvuus voi johtua liikehännästä globaalien ja tilannekohtaisen itsetunnon välillä. (Reasoner 2010.) Niemivirta ja Scheinin (2000) esittävät oletuksen itsetunnon suhteellisen vakaasta pysyvyydestä, sillä herkästi erilaisista tilannekohtaisista tekijöistä nopeasti muuttuva itsetunto koituisi yksilölle raskaaksi. (Niemivirta & Scheinin 2000, 13.) Toisaalta aiemmin totesimme itsetunnon muotoutuvan vuorovaikutuksessa ja vuorovaikutussuhteissa. Mikäli ympäristön todetaan näin vaikuttavan itsetuntoon ja sen muotoutumiseen, onko itsetunnon mahdollista säilyä vakaana ja pysyvänä ympäristön muutoksista huolimatta?

Itsetunnon on havaittu olevan yhteydessä siihen, miten yksilö kokee oman kehonsa. Tämän nostaa esiin Cash (2008), jonka mukaan positiivinen tai negatiivinen näkemys omasta kehosta muodostaa jopa kolmanneksen itsetuntoon liitettävistä merkityksistä. ”Mikäli yksilö ei kykene hyväksymään omaa ulkonäköään, hän todennäköisesti ajattelee, etteivät muutkaan sitä hyväksy” (Cash 2008, 2). Maravitan, Peruginin, Richetinin ja Xaizin (2011) mukaan fyysinen minä, käsitys omasta kehosta ja itsetunto ovat kaikki olennaisia osia ihmisen minäkäsi-

tystä ja näin ollen jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään, vaikkakin tutkimuksen saralla on keskitytty paljolti näiden osa-alueiden tutkimiseen erikseen (Maravita ym. 2011, 253.)

On tärkeä erottaa toisistaan todellinen keho ja kehonkuva. Keho on yksilön fyysinen muoto ja ominaisuus, kun taas kehonkuva on yksilön käsitys omasta fyysisestä kehostaan. Cashin (2008) mukaan suurin osa kehon muuttamiseen tähtäävistä toiminnoista tulisi kääntää ja fokusoida kehon sijasta kehonkuvan muuttamiseen (Cash 2008, 6). Tämän perusteella voidaan ajatella, että negatiivisen kehonkuvan omaava yksilö ei kykene kehoaan muokkaamalla saavuttamaan haluttuja tuloksia, koska todellinen muokkauksen kohde sijaitsee fyysisen kehon sijasta kehonkuvassa eli ajatusmaailmassa ja asenteissa.

Ihmiselämän fyysisyyden ja psyykkisyyden yhteys on kokenut viimeisenä vuosikymmenenä murroksen: elämäntyylien ulkoiset symbolit korostuvat ja identiteetti esineellistyy (Lasch 1983, Featherstone 1991a; Wilskan 2005, 177 mukaan). Ihmisen vartalo voidaan nähdä ikään kuin tuotteena, jonka arvo määräytyy kauneuden, terveyden ja nuorekkuuden mukaan. Nuoruusiässä tämä ilmenee voimakkaimmin, koska identiteetti kytkeytyy omaan ruumiiseen ja ruumiillisuuteen tiukasti erilaisten muutosten muokatessa kehoa ja nuoren rakentamassa omaa identiteettiään vahvasti ulkoisen olemuksensa kautta (Wilska 2001, 62.) Myös Callahanin & Sentillesin (2012) mukaan erityisesti tytöt ovat alkaneet muodostaa identiteettiään pitkälti ulkonäkönsä kautta (Callahan & Sentilles 2012, 43). Lapsuuteen verrattuna myös itsemääräämisoikeuden määrä lisääntyy nuoruudessa huomattavasti esimerkiksi pukeutumiseen liittyvissä kysymyksissä (Wilska 2001, 62–63).

Kauneuden normeilla on keskeinen rooli naisen identiteetin rakentumisessa, minkä vuoksi naiseuden ja kauneuden suhde on monimutkainen ja ristiriitainen. Kauneus on miellyttävä kokemus, mutta vastaavasti se on myös kivun ja epäonnistumisen tunteen aiheuttaja, kun naiset yrittävät kaikin keinoin sopeutua kauneuden ihanteisiin. (Callaghan 1994, 7.) Vaikeasti saavutettavissa olevista kauneuden ihanteista aiheutuu ahdistusta ja aina löytyy uusi tavoite (Utrio 2001, 7). Kauneusihanteet eivät ole luonnostaan ahdistavia, koska kauneus itsessään ei ole varsinaisesti mitään; se on vain joukko sosiaalisesti muodostuneita mielikuvia ja näkemys (Callaghan 1994, 4).

Positiivinen kehonkuva on olennainen osa tyttöjen tervettä psyykkistä kehitystä ja vastaavasti heikolla kehonkuvalla on laaja kirjo negatiivisia vaikutuksia. Wertheim ja Paxton (2012) määrittävät kehonkuvan yksilön käsitykseksi siitä, millaisena oma keho nähdään. Kehonkuvaa verrataan objektiivisiin standardeihin ja näin selviää, kuinka realistisena yksilön

kehonkuvaa voidaan pitää. Ihmiset voivat nähdä oman kehonsa esimerkiksi todellista pienempänä tai isompana tai keskittyä vain tiettyihin kehon osiin. Edellä mainittujen näkökulmien lisäksi kehonkuva käsittää myös erilaisia tunteita, esimerkiksi ylpeyden tai häpeän, liittyen omaan kehoon. Tyytymättömyys omaa kehoa kohtaan syntyy silloin kun oma näkemys todellisesta kehosta ei vastaakaan omaa ihannetta. Tämä voi vaihdella laajasti ohi menevistä tyytymättömyyden tuntemuksista todelliseen stressiin ja kehon muuttamiseen jopa äärimmäisin, terveydelle haitallisin keinoin. (Wertheim & Paxton 2012, 187.)

Yksilöllisen minuuden löytäminen ja oman identiteetin hyväksyminen voidaan saavuttaa vain oman erillisyyden ja erilaisuuden tiedostamisella ja hyväksymisellä. Oma identiteetti selkiytyy ja oma erilaisuus suhteessa ulkoisiin, vanhempien ja ystävien odotuksiin, on usein mahdollista hyväksyä vasta nuoruusiän loppupuolella tai sen jälkeen, samoin kuin identiteettiin kytkeytyvät omien mahdollisuuksien ja rajoitusten tiedostamisen ja hyväksymisen vahvistaminen. (Dunderfelt 2011, 91.) Identiteettiä muodostettaessa rakennetaan käsitystä omasta itsestä, mutta myös oletusta siitä, mikä on muiden käsitys. Median ja viihdeteollisuuden ihannekuvat naisen ruumiista ovat omiaan lisäämään epävarmuutta omasta kehosta. (Wilska 2001, 66.) Esimerkiksi vartalon muoto ja paino ovat keskeisiä elementtejä identiteetin muodostamisessa, mutta viehättävyyden ja kauneuden tuntemukset eivät yleensä ole kiinni yksilöstä vaan määrittyvät pitkälti sen ulkopuolella (Levine 2012, 540).

3 NAISKAUNEUDEN AIKAJANA

3.1 Naiset ja kauneus historiassa

Naiseus ja sitä kautta myös naisen ulkonäköön liittyvät käsitykset ovat eri kulttuureissa erilaisia. Tässä luvussa keskitymme kauneuden ihanteiden kehitykseen länsimaisen naisen näkökulmasta.

Ihmiskeho on vielä 1900-luvun alussakin ymmärretty taakaksi, jonka tehtävänä oli kestää kipua ja kärsimystä. Muun muassa kulkutaudit ja erilaiset tulehdukset vaivasivat vuosikausia, eikä nälkä ollut laihdutuskeino vaan kuolemanvaarallinen tila. Naisen vartalo nähtiin yleensä tärkeänä elatusvälineenä, jonka avulla päästiin naimisiin. Nainen on aina pyrkinyt aikansa ihanteen mukaiseksi muovaamalla itseään ja vaatetustaan. (Utrio 2001, 6-7.) Vallitseviin kauneusihanteisiin sopeutuminen onkin jo pitkään näytellyt suurta roolia tyttöjen ja naisten elämässä (Callahan & Sentilles 2012, 43). Naisvartaloa on kautta aikojen ihailtu ja se on aina, sekä historiassa että nykypäivänä, ollut jatkuvan tarkastelun kohteena (Utrio 2001, 11).

1700-luvulle asti ainoana sukupuolena nähtiin miessukupuoli, josta naissukupuoli on ollut vain heikompi versio. Nykyisessä sukupuolijärjestelmässä naisen ja miehen nähdään täydentävän toisiaan. (Männistö 2003, 10.) Länsimaisen naisen sosiaalinen ja yhteiskunnallinen asema on vahvistunut erityisesti 1970-luvun jälkeen feminismin synnyttyä uudelleen saaden aikaan radikaaleja muutoksia. Länsimaiset naiset saivat juridiset oikeudet, alkoivat kouluttautua paremmin, työllistyivät laajemmin eri työelämän sektoreille ja mullistivat naisen sosiaalisen aseman käsityksiä. Naisten aseman huomattava parantuminen ei kuitenkaan näytä vapauttaneen naisia, sillä oikeudellisista ja taloudellisista saavutuksistaan huolimatta naisia kuormitetaan yhä enenevässä määrin naiskauneuden ihanteilla. (Wolf 1996, 7-8.) Kauneuden normit on määritelty yhdeksi naisen vapautumista estäväksi tekijäksi (Callaghan 1994, 6). 1980-luvulla naisten rikkoessa valtarakenteita esimerkiksi syömishäiriöt alkoivat lisääntyä räjähdysmäisesti ja kauneuskirurgia kasvatti suosiotaan. Terveys, pitkä ikä ja yleinen mukavuus eivät ole vapauttaneet naista ruumiin vankeudesta, vaan nykyajan lisääntynyt pinnallisuus

itsessään kahlitsee naisia. (Utrio 2001, 6.) Länsimaisen nykynaisen tilanne saattaa siis olla jopa huonompi kuin ennen: kauneuskäsitykset, itseinho, fyysiset neuroosit ja vanhenemisen pelko hävittävät itsevarmoilta, viehättäviltä ja menestyneiltä naisilta heidän saavuttamansa vapauden (Wolf 1996, 8-9).

Naiskauneuden myytti on ollut ikään kuin vastaisku ja poliittinen ase estämään naisten etenemistä feminismiin parannettua naisten asemaa miesten hallitsemassa maailmassa (Wolf 1996, 9). Naisiin kohdistuvat, historiassa voimakkaasti muuttuneet odotukset osoittavat hyvin sen, kuinka sukupuoli ylipäätään on rakentunut ennen kaikkea sosiaalisesti, eikä ainoastaan biologiaan perustuen (Callahan & Sentilles 2012, 43). Ihmisen keho voidaankin nähdä biologisten ja sosiaalisten elementtien risteyspaikkana (Männistö 2003, 11).

Naisia on aikojen saatossa rohkaistu kiinnittämään huomiota ulkonäköönsä soveliaisuuden ja siisteyden nimissä, mutta turhamaisuutta ei ole arvostettu. Minuus ymmärrettiin ennen kaikkea itsekontrollin ja uskonnollisten uskomusten, ei niinkään ulkonäön, kautta. Naiskauneuden muutokseen ovat 1900-luvun alkupuolelta lähtien vaikuttaneet erityisesti kuluttajakulttuurin kehitys, koulutuksen demokratisoituminen, nuorisokulttuurien kasvu sekä median myötä tyttöjä ja naisia esittävien kuvien leviäminen. 1900-luvun loppupuolella alkanut median nopea ja edelleen jatkuva kasvu ja erityisesti kuvallisen massamedian syntyminen on kääntänyt huomion sisäisen kauneuden arvostuksesta ulkoisen kauneuden korostamiseen. (Callahan & Sentilles 2012, 43.) Myös Utrio (2001) korostaa kauneusihanteiden muutosta huomauttamalla, että aiemmin kauneusihanteet muuttuivat hitaasti äidiltä tyttärelle (Utrio 2001, 7).

Nykyisin media täyttyy ihannenaisten kuvista, mutta aiemmin kauneusihanteiden piirteitä voitiin nähdä eri aikakausien taiteilijoiden taltioimina esimerkiksi maalauksissa ja patissa. Hyvin pitkään naisvartalossa arvostettiin erityisesti leveää lantiota ja täyteläisiä rintoja, koska niiden ajateltiin olevan yhteydessä hedelmällisyyteen. (Callahan & Sentilles 2012, 43–44.) ”Nainen on aina ollut kaunis, mutta eri nainen eri aikoina” (Utrio 2001, 7). Ennen 1900-lukua ei ole koskaan ollut niin yhtenäistä kuvaa tietyn ajan ihannevartalosta ja -piirteistä kuin nykyisin. Valkoihoisuus, länsimaisuus, solakkuus, nuoruus ja varakkuus hallitsevat naiskauneuden kuvaa, josta on tullut yhdenmukaistettu hyödyke. (Pitman 2006, 264.) Tämän yhtenäisyyden voidaan ajatella johtuvan median laajasta, lähes maailmanlaajuisesta levikistä. Globalisaation myötä kauneuskäsitykset ovat yhdenmukaistuneet ja kauneuden diversiteetti eri kulttuurien välillä on kaventunut (Callahan & Sentilles 2012, 43–44; Utrio 2001, 11.) Utrio lisää tähän myös markkinoiden jatkuvan tarpeen uusille tuotteille (Utrio 2001, 7).

Vaikka naisvartalon mallin ihanne on vaihdellut viimeisimmän reilun sadan vuoden aikana voimakkaasti, painon kanssa kamppaileminen on pysynyt naisten ulkonäköön liittyvissä kysymyksissä keskeisenä. Oli kyse sitten painon pudottamisesta tai sen lisäämisestä, on media esittänyt käsitystä siitä, että fyysinen kauneus ja sosiaalinen hyvinvointi ovat riippuvaisia normatiivisesta vartalon painosta. Syömishäiriöiden ilmaantuminen ja räjähdysmäinen kasvu eivät ole vaikuttaneet median levittämään kuvaan ihannenaisestä ja tämän painovaatimuksista. (Callahan & Sentilles 2012, 47.) Kauneusteollisuus perustuu toiveeseen paremmasta ulkonäöstä, jota myydään nuorten, viehättävien mallien avulla, vaikka kauneuden diversiteetin tunnustaminen onkin tuonut markkinointiin lisää luonnollisen kauneuden hyödyntämistä (Jones 2010, 365), kuten aiemmin mainitsemani American Eagle on tehnyt. Nykyajan naisen yhteiskunnallinen asema ja esimerkiksi mahdollisuus kouluttautumiseen ovat johtaneet siihen, että naisen elanto ei enää yleensä ole miehen ja sitä kautta naisen oman vartalon armoilla. Toki nainen voi nykypäivänä valita itselleen kauneusuran esimerkiksi mallina, jolloin elanto riippuu nimenomaan omasta vartalosta. (Utrio 2001, 6.)

Nykyisessä kulutuskulttuurissa naisen vartalon perinteinen tulkinta on muuttunut katsottavasta kohteesta aktiiviseksi toimijaksi. Tämä muutos alkoi korostua etenkin 1970- ja 1980-luvun taitteessa, kun aerobic-buumi ja naisten kehonrakennus- ja kuntosali-innostus alkoi. Objektirooli on kuitenkin edelleen vahvasti olemassa aktiivisen, kehoaan muokkaavan naisroolin rinnalla etenkin markkinoiden luomassa kauniissa, nuoressa ja hoikassa ihannekuvassa. (Wilksa 2001, 64–65.) Utrion (2001) mukaan jatkuvasta laihduttamisesta on tullut pysyvä osa yhteiskuntaa, eikä moderni nainen edelleenkään ole vapaa päättämään omasta vartalostaan, vaan antaa määräysvallan toisille ihmisille, niin miehille kuin naisillekin (Utrio 2001, 7, 110). Feministisen näkemyksen mukaan esimerkiksi meikkaaminen ja kaunistautuminen ovat oikein niin kauan, kun ne tapahtuvat itseä varten eivätkä miesten miellyttämiseksi, sillä silloin alistutaan esineellistämisen kohteeksi (Saarikoski 2001, 165). Tästä voidaan kuitenkin päätellä naisten kaunistautumisen motiivien sisältävän aina sosiaalisen sukupuolittuneen kontekstin; tapahtui kaunistautuminen sitten vastakkaista sukupuolta varten tai kaunistautumisen ollessa kiellettyä heidän vuokseen. Myös Callaghanin (1994) mukaan naisen kauneus määritellään suhteessa miesten nautintoon (Callaghan 1994, 9).

Wolfen (1996, 7) mukaan naiset tunnustavat häpeillen, että pinnallisilla asioilla – ulkonäöllä, kasvoilla, vartalolla ja vaatteilla – on heille suuri merkitys. Myös Valtarin (2005) tutkimus viittaa siihen, että ulkonäön todellista merkitystä ei välttämättä uskalleta myöntää. Niin

ikään Wilska (2001) toteaa naisten häpeillen naureskelevan omille ”turhamaisille” kulutuskohteilleen, kuten kosmetiikka- ja laihdutus tuotteille. Suhtautuminen näyttäisi kuitenkin olevan muuttumassa nykynuorten suhtautuessa kuluttamiseen luontevammin ja häpeilemättä. (Wilska 2001, 67, 69.) Tämän asennemuutoksen voidaan olettaa tulevaisuudessa johtavan yhä voimakkaampaan ulkonäkökeskeisyyteen ja kulutuksen ihannoointiin. Valtari (2005) toteaa tutkimuksessaan ihmisen usein yhdistävän eri elämän osa-alueilla tapahtuvat epäonnistumisen ulkonäköön, koska tämä ihmisen herkkä ja yksityinen alue on aina muiden ihmisten näkyvillä ja arvioitavissa. Siksi ihmiset ovat valmiita käyttämään ulkonäkönsä paljon aikaa, vaivaa ja rahaa. Lisäksi tutkimuksessa todettiin, että mitä tärkeämmäksi nuori ulkonäkönsä kokee, sitä enemmän hän arvioi siihen myös kuluttavansa. (Valtari 2005, 82–84.)

3.2 Median vaikutus minäkäsitykseen ja kauneusihanteisiin

Massamedia käsittää television, lehdet, videopelit ja internetin, eli kanavat, joiden avulla yleisö muun muassa viihdyttää itseään, opiskelee, harjoittaa politiikkaa sekä verkostoituu sosiaalisesti. Massamedia on sosiaalisesti rakentunutta ja siten välittää kuvaa siitä, mitä yhteiskunnassamme arvostetaan. (Levine 2012, 540.) Näin ollen media toimii myös kauneusihanteiden osalta peilinä yhteiskunnan arvostuksille.

Media on yksi lasten leikkien ja vertaiskulttuurien raaka-aineista. Muita lapsia kiinnostavalla mediatiedolla on eniten arvoa vertaisryhmän näkökulmasta katsottuna, sillä esimerkiksi televisio-ohjelmista keskustelemalla etsitään paikkaa ryhmässä ja rakennetaan ryhmän yhteenkuuluvuutta. Medialeikeiksi kutsutaan leikkejä, joihin on otettu aineksia mediatekstistä, mutta jotka eivät välttämättä suoraan matki esimerkiksi tiettyä ohjelmaa. Aikuisten voi olla hankalaa tunnistaa tällaisia leikkejä, eivätkä lapset välttämättä heidän haluakaan niitä tunnistavan. Aikuisten olisi hyvä tutustua näihin lasten omiin median kautta luotuihin tiloihin, mutta ei rajoittaa niitä liikaa. Maailmanlaajuinen mediakulttuuri mahdollistaa lasten pääsyn sellaisiin toimintatiloihin, jotka ylittävät fyysisen olinpaikan rajat. Sitä kautta lapset saavat tiedollisia ja konkreettisia kokemuksia, joihin muuten ei olisi pääsyä. Aikuisten pääsyä näihin tiloihin voidaan rajata, jolloin voidaan luoda uudenlaisia hierarkioita suhteessa tietoon. (Pennanen

2010, 181–182, 187, 194.) Tämä luonnollisesti näyttäytyy niin positiivisena kuin negatiivisenakin ilmiönä.

Median kautta oppiminen niin kotona kuin koulussakin on nykyään vahvasti osana lasten arkea. Lapset altistuvat jatkuvasti myös aikuisille tarkoitetuille mediateksteille, joiden väkivaltainen tai seksuaalinen sisältö vaikuttaa lapsen uskomuksiin ja välittää lapsille kuvaa aikuisten elämästä. (Harriger 2012, 314.) Pieniä lapsia pyritään suojelemaan tietynlaiselta mediatiedolta, esimerkiksi uutisilta, jotka lapsi yleensä ymmärtää aikuisten ohjelmaksi (Pennanen 2010, 184). On tarkoituksenmukaista pohtia, miksi erilaiset, muun muassa väkivaltaa sisältävät mediatekstit, esimerkiksi uutiset, nähdään lapselle haitallisena ja vahingollisena sisältönä, kun taas vääristynyttä naiskuvaa levittävän mediatiedon vaikutuksia ei yhtä voimakkaasti huomioida.

Median vaikutus nähdään, vertaisten ja vanhempien ohella, lapsen kehonkuvaan vaikuttavana merkittävänä tekijänä. Niiden ihmisten, jotka sisäistävät median välittämät kauneuskäsitykset parhaiten, on todettu omaavan korkeamman riskin esimerkiksi syömishäiriöiden kehittymiseen. Lapset ovat erityisen herkkiä näille median välittämille kauneusihanteille, koska heidän kykynsä erottaa fantasia ja todellisuus toisistaan ei ole vielä riittävän kehittynyttä. (Harriger 2012, 314.)

Median vaikutuksia ulkonäköön liittyviin käsityksiin on tutkittu aikuisilla huomattavasti enemmän kuin lapsilla. Median on todettu muokkaavan aikuisten uskomuksia ja asenteita sekä luovan tyytymättömyyttä omaan ulkonäköön ja halua saada itselleen mainostettuja tuotteita. (Harriger 2012, 314.) Levinen (2012) mukaan massamedia välittää kulttuurisesti muodostuneita naiskauneuden ihanteita, joissa laihuutta pidetään kauniina, haluttuna ja hyvänä. Vastaavasti lihavuutta pidetään rumana. (Levine 2012, 540.) Epävarmuutta tuottavana vertailun kenttänä toimii tänä päivänä erityisesti sosiaalinen media. Esimerkiksi yhteisöpalvelut Facebook ja Instagram tarjoavat paikan ulkonäkökeskeiseen sosiaaliseen vertailuun. Diedrichsin, Fardoulyn, Halliwellin ja Vartanianin (2014) mukaan Facebookin käyttö aiheuttaa enemmän tyytymättömyyttä omaan kehoon kuin erilaisten muotilehtien internetsivujen käyttö (Diedrichs ym. 2014, 38). Heinosen (2009) mukaan internetyhteisöjä käytetään osin niiden monensuuntaisen viestinnän vuoksi. Erilaiset internetyhteisöt tarjoavat mahdollisuuden monien identiteettien ja roolien luomiseen ja käyttöön sekä tunnustuksen ja palautteen antamiseen ja saamiseen. (Heinonen 2009, 13–14.)

Vaikka median seuraamisen on todettu olevan lapsille hyvä oppimisen muoto esimerkiksi kielellisten taitojen kehittämisessä, on hyvä tiedostaa erityisesti mainonnan haitalliset vaikutukset kehonkuvan muokkaajana. Oleellista olisikin opettaa lapsia tutkimaan mediaa kriittisesti ja ymmärtämään, että kauneusihanteet mediassa voivat olla usein hyvinkin epärealistisia. Erilaiset dieetti-, kuntoilulaite- ja muut ulkonäön parantamiseen liittyvät mainokset vaikuttavat lapsiin eri tavalla kuin aikuisiin, jolloin lapsilla on riski sisäistää median välittämä kauneusihanne todellisuutena. (Harriger 2012, 315, 318.)

Erilaisia kauneusihanteita välittävät myös lapsille suunnatut kirjat, televisio-ohjelmat ja pelit. Erityisesti lapsille suunnatuissa elokuvissa päähenkilöinä olevat naiset ovat kauniita ja laihoja ja vastaavasti miehet lihaksikkaita. (Harriger 2012, 316–317.) Dittmarin (2012) mukaan kaikkein suorimmin täydellisen kehon ihanteet konkretisoituvat tytöille suunnatuissa nukeissa. Esimerkiksi supersuosittu Barbie-nukke voi olla monen tytön roolimalli ja oman identiteetin kehittämisen väline, jolloin tytöt voivat sisäistää Barbien välittämän kauneuskäsityksen osaksi omaa minäkäsitystään. Kyseinen Barbie-nukke on kuitenkin mittasuhteiltaan luonnoton ja vastaava ruumiinrakenne todellisella naisella olisi epäterve, minkä vuoksi sen ihaileminen nähdään haitallisena. (Dittmar 2012, 386.)

3.3 Katsaus aiempiin tutkimuksiin

Jo pienet lapset pyrkivät kohti kauneutta ja ovat sille herkkiä jo varhaisista vuosista lähtien (Etcoff 1999, 31). Tyttöjen elämässä on tärkeää tietää, millaista käytöstä, ulkonäköä ja tunne-elämää ”kunnon tytöltä” vaaditaan ja niitä määrittäviä normeja kohti tulee pyrkiä (Saarikoski 2001, 187). Vänskän (2009) mukaan vaikuttaa siltä, että lapsia kasvatetaan muotitietoisiksi kuluttajiksi pienestä asti. Myös lapsia kuvaavat mainokset asettavat kuvan siitä, millaiselta ihanteellisen tytön tulisi näyttää. Käytännössä kaikista niin elämän kuin yhden sen osan, lapsuuden, vaiheista on tehty kulutusshyödykkeitä. (Vänskä 2009, 211, 213, 219.) Tytöt näyttävät oppivan shoppailun taidon jo nuorena, ja kulutuksen tarkoituksena on tehdä omasta vartalosta mahdollisimman houkutteleva ja etenkin vastakkaisen sukupuolen ihailema (Wilska 2001, 66–67).

Kauneus on vuorovaikutuksessa rakennettu sosiaalisen kontrollin ja vallan ilmentymä (Callaghan 1994, 7). Jotta ihmisten kokemuksia, asenteita ja arvoja voidaan ymmärtää, tulee tietää, millaisessa kontekstissa ne ilmenevät. Naisten ulkonäöllä koetaan olevan erityistä merkitystä kulttuurissamme. (Valtari 2005, 82–84.) Myös tyttöyden eri mallit (esim. ”poikamainen” tai ”tavallinen” tyttö) ovat historiallisesti muotoutuneita konstruktioita, joita tyttö voi torjua, hyväksyä tai muokata itselleen sopiviksi. Kokonaan näiden mallien ulkopuolelle asetuminen voidaan kuitenkin katsoa mahdottomaksi. (Männistö 2003, 10.)

Valtari (2005) tuo esiin sen, kuinka ulkonäkö on nykyään problemaattinen asia lapsille ja nuorille. Valtari puhuu ihmiskehosta sosiokulttuurisena kokonaisuutena, joka symboloi ihmisen minää ja on siksi sen yksi tärkeä määrittäjä. Ihminen on sosiaalisena olentona riippuvainen muista ihmisistä ja siksi esimerkiksi huoli ulkonäöstä viittaa siihen, miten uskomme muiden näkevän itsemme. (Valtari 2005, 82–84.) Tästä voidaan päätellä, että kokemus persoonallisuudesta on jokseenkin kytkeytynyt ulkonäköön ja -muotoon.

Sosiaalisuus liitetään sekä nuorten että varhaisnuorten kohdalla tärkeäksi ulkonäön kokemisen käsitteeksi. Niin Tolonen (2001) kuin yhteiskuntapolitiikan pro gradu –tutkielmansa aiheesta kirjoittanut Ala-Tuori (2002) totesivat tyttöjen suhteen omaan ruumiillisuutensa liittyvän vahvasti heidän sosiaalisiin suhteisiinsa. Ala-Tuorin (2002), jonka tutkimuskohteena toimivat 6.-luokkalaiset tytöt, mukaan nuoret tytöt toimivat toisinaan yhteisessä rintamassa ulkopuolelta asetettuja odotuksia vastaan, mutta toisaalta ovat toinen toistensa ankarimpia arvostelijoita. Samasta kriittisyydestä kirjoittaa myös Tolonen (2001), jonka mukaan tytöt puhuvat toistensa ruumiillisuudesta ja tyylistä sekä yleisesti että kriittisesti. Tästä huolimatta nuoret tiedostivat varsin hyvin olevansa itse koko ajan samanlaisen arvioinnin alaisena, mikä aiheutti jatkuvaa epävarmuutta. Nämä epävarmuuden tunteet näyttivät kietoutuvan naiseuteen ja kehollisuuteen liittyviin kulttuurillisiin odotuksiin. (Tolonen 2001, 74.) Tolosen tutkimuskohteena toimivat 15-vuotiaat tytöt.

Myös Ricciardelli ja Tatangelo (2013) keskittyvät tutkimuksessaan kehonkuvan muotoutumiseen sosiaalisesta näkökulmasta tutkimalla varhaisnuorten, sekä tyttöjen että poikien, kehonkuvia. Heidän tutkimuksessaan oli vertaispalautteen lisäksi esillä myös median vaikutus. Haastattelututkimuksen ryhmä- ja yksilöhaastatteluihin osallistui 8-10-vuotiaita lapsia. Sekä poikien että tyttöjen osalta fitness-urheilu nousi tärkeäksi elementiksi osana heidän ihanteellisia kehonkuviaan. Tyttöjen osalta tutkimuksen tuloksissa näkyy selvästi ”hyvältä näyttämisen” merkitys, joka vahvistui heidän keskinäisissä keskusteluissaan sekä suhteessa heidän

ihaillemiinsa julkisuuden henkilöihin. Tutkimuksen tuloksista nähdään, että jo 8-vuotiailla tytöillä on ristiriitaisia kauneusihanteita, joita ympäröivä kulttuuri muokkaa. (Ricciardelli & Tatangelo 2013.)

Media toimii osana tätä ympäröivää kulttuuria ja voidaan nähdä yhtenä tärkeänä ympäristönä, josta erityisesti lapset ja nuoret ottavat vaikutteita ja malleja omaan elämäänsä. Harriger (2012) esittelee tutkimuksessaan laajasti median vaikutuksia lasten kehonkuvan muokkajana. Lapset viettävät median parissa huomattavan suuren osan arjestaan, ja eri medioiden välittämiä kauneuden ihanteita onkin mahdotonta välttää. Suuri osa tytöistä sisäistää näitä kauneusihanteita, esimerkiksi laihuuden ihannointia, osaksi oman minänsä. Tutkimuksen mukaan jopa 6-vuotiaat lapset ilmaisevat tyytymättömyyttään omaan kehoonsa ja jo alakouluikäiset tytöt ovat selvästi tietoisia laihduttamisen ideasta ja sen keinoista. Laihuuden ideaalin sisäistäminen median kautta tai aikuisilta opittuna jo varhaislapsuudesta lähtien ennustaa korkeampaa riskiä erilaisiin syömishäiriöihin sairastumiseen. (Harriger 2012, 316–319.)

Tutkimuksissa on niin ikään kartoitettu myös yleistä mielipidettä normaalista naisvartalosta, sen koosta ja viehättävyydestä. Brownin ja Slaughterin (2011) australialainen tutkimus vertailee eri-ikäisten (4-26-vuotiaiden) tyttöjen ja poikien sekä naisten ja miesten näkemyksiä. Tutkimusjoukolle esitettiin kuusi kuvaa erikokoisista naisvartaloista ja pyydettiin järjestämään ne sen mukaan, mikä nähtiin eniten normaalina ja mikä viehättävimpänä. Todettiin, että kaikenikäiset sukupuolesta riippumatta määrittivät johdonmukaisesti viehättävimmäksi naisvartalon, joka oli selvästi laihempi kuin heidän näkemyksensä naisen normaalista vartalonmallista. Laihuuden ihanne näyttäisi myös tämän tutkimuksen valossa syntyvän jo pienillä lapsilla ja pysyvän vakaana aikuisikäen. Mikään aiempi tutkimus ei ole Brownin ja Slaughterin mukaan vertaillut lasten objektiivisia havaintoja vartalon normaaliudesta ja viehättävyydestä. He pitävät tutkimuksensa vahvuutena sitä, että lasten ei tarvinnut vertaillaan viitata suoraan omaan kehoonsa vaan ajatus voitiin ulkoistaa koskemaan irrallisia kuvia. Brown ja Slaughter näkevät erityisen huolestuttavana sen, että ero normaalina pidetyn ja kaikkein viehättävimpänä pidetyn vartalon mallin välillä on selkeä jo 4-vuotiaiden lasten vastauksista alkaen. (Brown ja Slaughter 2011.)

Myös pelkkä ulkonäön käsite voidaan jakaa eri osa-alueisiin. Toisinaan ulkonäkökeskeisyys keskittyy lapsilla ja nuorilla esimerkiksi kasvopiiirteiden tai vaatetuksen sijasta painonhallintaan ja -tarkkailuun. Paxton ja Wertheim (2012) tutkivat tyttöjen kehonkuvan kehittä-

tymistä ja esittelevät laajasti aiheeseen liittyvää aiempaa tutkimusta. Tutkimuksen mukaan esimerkiksi yli 70 prosenttia nuorista tytöistä haluaisi olla laihempia kuin ovat ja niistä harvoista, jotka haluaisivat painaa enemmän, suurin osa onkin syystä tai toisesta alipainoisia. Laihuutta pidetään tärkeänä ja sen uskotaan tuovan onnellisuutta, terveyttä sekä menestystä vastakkaisen sukupuolen kanssa. Tässäkin tutkimuksessa tyttöjen näkemys tavoiteltavasta kehon koosta nousee keskeiseksi ja suurin osa esiteltävistä muista tutkimuksista onkin keskittynyt kyseiseen kehonkuvan osa-alueeseen. Paxton ja Wertheim jaottelevat yksilön omaan kehoon tyytymättömyyteen vaikuttavat seikat biologisiin tekijöihin (esimerkiksi geneettinen kehon koko ja puberteetin vaihe), psykologisiin tekijöihin (esimerkiksi huono itsetunto ja kauneusihanteiden sisäistäminen) sekä sosiokulturaalisiin tekijöihin (esimerkiksi kavereiden, median ja vanhempien vaikutus), joiden kautta he tarkastelevat tyttöjen kehonkuvan muodostumista ja kehittymistä eri näkökulmista. (Paxton & Wertheim 2012.)

Tyytyväisyyttä omaan ulkonäköön nuorten tyttöjen keskuudessa tarkastellaan kotimaisesta näkökulmasta Nuorisobarometrin (2012) kyselyissä. Niiden mukaan esimerkiksi jopa puolet suomalaisista 15-vuotiaista tytöistä pitää itseään liian lihavana ja noin 15 prosenttia tutkittavista yritti laihduttaa haastatteluhetkellä. 11–15-vuotiailla tytöillä laihduttaminen yleisty. Tutkimuksessa korostetaan sitä, että tyytyväisyys ulkonäköön voi vaikuttaa hyvinkin laajasti yksilön eri elämäalueisiin, sillä ulkonäkö on “monimuotoinen sosiokulttuurinen luomus” (Myllyniemi 2012, 99). Tässä kvantitatiivisessa tutkimuksessa verrattiin ulkonäköön tyytyväisyyden korrelointia mm. liikunnallisuuteen, television katseluun sekä lapsuudenkodin ilmapiiriin. He, jotka olivat kokeneet kotinsa ilmapiirin avoimeksi ja keskustelevalaksi, olivat myös tyytyväisempiä ulkonäköönsä, mikä viittaa siihen, että lapsen positiivista minäkuvaa ja hyvää itsetuntoa on tuettu. (Myllyniemi 2012, 96–99.)

Edellä esitellyt aiemmat tutkimukset pohjustavat omista näkökulmistaan hyvin oman tutkimuksemme kenttää. Erityisesti Ricciardelli ja Tatangelo (2013) sekä Brown ja Slaughter (2011) antavat kehystä nimenomaan pienten lasten ulkonäkökäsitysten tutkimukselle, monien aihetta käsittelevien tutkimusten keskittyessä lähinnä nuoriin tyttöihin ja naisiin. Naisten kauneuskäsityksiin keskittyvät tutkimukset antavat kuitenkin myös oman, tärkeän näkökulmansa siitä, millaisia merkityksiä kauneusihanteet voivat saada. Osa näistä merkityksistä voi olla hyvin ajankohtaisia jo nuorille lapsillekin lapsuuden ja aikuisuuden rajan hälvetessä, mihin esimerkiksi Vänskä (2009) viittaa. Laihuuden ideaali sekä kauneuskäsitysten sosiaaliset läh-

tökohdat ja merkitykset näyttäytyvät tässä tutkimuskentässä keskeisinä elementteinä niin ulkomaisten kuin kotimaistenkin tutkimusten osalta.

Puhuttaessa nimenomaan lasten ulkonäköön ja kauneuteen liittyvistä käsityksistä, on kotimaista tutkimusta löydettävissä vielä varsin vähän. Olemassa olevat tutkimukset perustuvat nuorten ja nuorten aikuisten käsitysten tutkimiseen. Kansainvälistä tutkimusta on tehty kotimaista enemmän, mutta tutkimusalueen voidaan olettaa kasvavan lähivuosina ja - vuosikymmeninä tutkimaan esimerkiksi sosiaalisen median vaikutuksia.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tärkeimpänä tavoitteena on selvittää, millaisia kauneusihanteita nykypäivän alakouluikäisillä tytöillä on ja miten nämä ihanteet eroavat toisistaan iän mukaan. Toisaalta pohdimme myös kyseisten ihanteiden alkuperää ja sitä, millaisia vaikutuksia ympäröivällä ja valitsevalla kulttuurilla on näihin ihanteisiin. Mielenkiintoista on myös tutkia, miten kyseiset ihanteet vaikuttavat tyttöjen käsitykseen omasta itsestään ja liittyvätkö käsitykset kauneudesta vain ulkoisiin tekijöihin. Näiden mietteiden pohjalta olemme asettaneet seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Millaisia kauneusihanteita tytöillä on, mihin ne pohjautuvat?
2. Millaisia ihanteet ovat eri ikäisillä tytöillä?
3. Millaisia vaikutuksia näillä ihanteilla on tyttöjen itsetuntoon?

4.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on tutkimusote, joka sisältää lukuisia erilaisia mahdollisuuksia läpi tutkimusprosessin. Niin tiedonhankinnalle, aineiston keruulle, analyysille kuin tulkinnallekin on olemassa monia erilaisia vaihtoehtoja, jotka kaikki ovat hierarkisesti samanarvoisia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 1.1.1.) Tutkimuksen neljä karkeasti jaoteltua osa-aluetta, viitekehys ja tutkimuskysymykset, metodologia, analysointi sekä tulosten raportointi, ovat tutkimuksen edetessä jatkuvassa vuorovaikutuksessa toisiinsa nähden (Karls-

son 2010, 125). Kvalitatiivista tutkimusta voidaankin kuvata prosessiksi, jossa esimerkiksi tutkimustehtävään tai aineiston keruuseen liittyvät valinnat voivat hahmottua lopullisempaan muotoonsa vasta vähitellen tutkimuksen edetessä (Kiviniemi 2007, 70). Koko kvalitatiiviselle tutkimukselle yhteistä on elämismaailman ja sen monimuotoisuuden tutkiminen useista eri näkökulmista (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009).

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan rooli erilaisten menetelmien käyttämisessä tai käyttämättä jättämisessä on merkittävä. Tutkijan tulee pohtia tarkoin jokainen valintansa sekä perustella ne tutkimuksensa kannalta oikeiksi, parhaimmiksi tai joissain tapauksissa kenties ainoiksi vaihtoehdoiksi. ”Kuten tutkimus yleensäkin, myös laadullinen tutkimus on aina omanlaisensa versio tutkittavasta ilmiöstä, - - ” (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 1.1.1). Myös Eskola ja Suoranta (1998) sekä Alasuutari (2011) korostavat laadullisen menetelmän olevan työkalu, jolla voidaan pureutua tutkittavan ilmiön ja ilmiön merkitysten käsitteelliseen pohdintaan ja ymmärtämiseen (Eskola & Suoranta 1998, 15; Alasuutari 2011).

Tutkijan tekemiin valintoihin liittyy myös tutkittavien valinta. Laadullisesti on hankalaa tutkia kovin suuria määriä tapauksia, jolloin tutkimuksen tieteellisyyden kriteeriksi nousee aineiston laatu, ei tapausten määrä. (Eskola & Suoranta 1998, 18.) Tutkijan on tutkimuksessa tehtävä näkyväksi oma asemansa ja suhteensa tutkittavaan ilmiöön. Tutkimuksessa tulisi pyrkiä mahdollisuuksien mukaan objektiivisuuteen, mutta inhimillisyys tuo subjektiivisuuden näkyviin joka tapauksessa jossain vaiheessa. (Eskola & Suoranta 1998, 15–24.) Tutkija tekee tutkimuksessa valintoja oman ymmärryksensä varassa, jolloin täysin puhdasta objektiivista tietoa ei ole mahdollista tuottaa. Tällöin myöskään tutkimustulokset eivät ole käyttäjästään riippumattomia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 20.)

Eläytymismenetelmä on yksi laadulliselle tutkimukselle tyypillisistä uudemmista menetelmistä. Kyseisellä menetelmällä kerätään pienimuotoisia tarinoita tutkijan antaman kehysten mukaisesti. Tutkittaville annetaan lyhyehkö kehyskertomus, jonka mukaan heidän tulisi eläytyä tilanteeseen ja kirjoittaa tarina kehyskertomuksesta syntyvien mielikuvien pohjalta. Tarinan kirjoittaminen on täysin vapaata eikä tekstin tarvitse olla narratiivinen, mutta usein tutkittavat kirjoittavat juuri kertomusmuodossa. Kehyskertomuksia on yleensä 2-4 erilaista tutkittavaa ryhmää kohden. Kehyskertomuksissa muutetaan yhtä tiettyä seikkaa ja analysoinnissa keskitytään tuon seikan vaihtamisen aiheuttamiin muutoksiin kertomuksissa. Eläytymismenetelmässä jätetään tyypillisesti kertomatta tutkittavalle ryhmälle kehyskertomusten erilaisuudesta, mikä nostaa esiin eettiset kysymykset aineistonkeruumenetelmästä. (Eskola

2001, 69; Eskola & Suoranta 1998, 111–118; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 63–66.)

Kehyskertomusten muotoilu on tärkeää, jotta tutkittava ymmärtää, mistä hänen tulee kirjoittaa. Kehyskertomuksia kannattaa testata koeryhmällä ennen varsinaisen aineiston keräämistä, jotta mahdolliset ymmärrysvirheet saadaan korjattua. Kuten kaikissa tiedonkeruumenetelmissä, on eläytymismenetelmässäkin ongelmansa ja etunsa. Ongelmaksi saattaa muodostua esimerkiksi tarinoiden aitous ja kirjoitustilanteen keinotekoisuus sekä kysymys siitä, tuottaako eläytymismenetelmä pelkkiä stereotypioita. Menetelmän etuja ovat nopeakäyttöisyys ja erilaisten analyysitapojen sovellettavuus sekä tutkittavan mahdollisuus käyttää omaa ajatteluaan kirjoittamisessa. (Eskola 2001, 69; Eskola & Suoranta 1998, 111–118; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 63–66.)

Haastattelu on yleisimpiä kvalitatiivisen tutkimuksen aineistonhankintamenetelmiä. Siinä ihmisiltä itseltään kysytään keskustelunomaisesti, mitä heidän elämästään halutaan tietää ja vastauksia analysoidaan jälkikäteen tieteellisen tutkimustehtävän selvittämiseksi. Haastattelut jaetaan kahteen tyyppiin - strukturoituun ja puolistrukturoituun haastatteluun tai strukturoimattomaan haastatteluun. Jaottelu tehdään sen mukaan, kuinka paljon haastattelussa annetaan tilaa vastaajalle ja kuinka paljon vastaavasti haastattelija ohjaa tilannetta. Haastattelu on aina ainutlaatuinen, moninaisten sosiaalisten tekijöiden määrittämä vuorovaikutustilanne, johon tutkijan tulee valmistautua huolella etukäteen. Tutkijan rooli on merkittävä haastattelun onnistumisen kannalta, sillä tutkijan käyttäytyminen eleineen ja ilmeineen voi vaikuttaa tilanteeseen ja sitä kautta tutkimuksen tuloksiin olennaisesti. Myös haastateltavan ikä ja haastattelu- paikka tulee huomioida haastattelua valmistellessa. Tutkimustilanteesta on tärkeää tehdä haastateltavalle mieleinen, jotta hän voi kokea luottavansa tutkijaan ja näin ollen on valmis jakamaan ajatuksiaan mahdollisesti arkaluontoisistakin asioista. (Eskola & Vastamäki 2001, 27; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009.)

Teemahaastattelussa ihmisten vapaalle puheelle annetaan tilaa, jotta saataisiin mahdollisimman hyvin esiin ihmisen omat merkityksenannot ja tulkinnat. Teemahaastattelu on yleensä niin kutsuttu puolistrukturoitu haastattelu eli siinä käydään vapaassa järjestyksessä läpi tutkijan ennalta määrittelemät teemat. Haastattelija ei tule tilanteeseen valmiiden kysymyslistojen vaan lähinnä teemoihin liittyvien avainsanojen ja lyhyiden muistiinpanojen kanssa, ja haastattelussa käsiteltävien teemojen laajuus riippuu enemmän haastateltavasta. Teemat ja niiden alateemat valitaan parhaimmillaan luovasti ideoiden, aihepiiriin tutustumalla sekä aiempiin

tutkimuksiin ja teoreettiseen viitekehykseen perehtymällä. (Eskola & Vastamäki 2001, 33–34; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009.)

4.3 Aineiston hankinta

Aineistomme ensimmäisen osan, eläytymismenetelmällä kerätyn aineiston, tarkoituksena oli kartoittaa, millaisia kauneusihanteita alakouluikäisillä tytöillä on ja miten nämä kauneusihanteet eroavat toisistaan eri luokka-asteiden välillä. Tämän lisäksi laajemmalle joukolle toteutetun eläytymisaineiston tehtävänä oli pohjustaa haastattelua ja antaa meille viitteitä haastattelun teemoista. Aineiston toisen vaiheen, haastattelujen, tarkoituksena puolestaan oli syventää aiemmasta aineistosta saadun tiedon ymmärrystä, mutta pureutua myös kauneusihanteiden lähtökohtiin. Tämän lisäksi tutkimme sitä, millaisia yhteyksiä kauneusihanteilla on tyttöjen itsetuntoon ja voidaanko näistä yhteyksistä päästä selville haastattelun keinoin.

Keräsimme aineistomme ensimmäisen osan eläytymismenetelmällä marraskuussa 2014. Aineisto kerättiin kahdelta eri alakoululta Pirkanmaan kahdesta eri kunnasta. Molemmista kouluista tutkimukseen osallistuivat yhden 1., 3. ja 6. luokan tytöt. Valitsimme tutkimuskohteeksi nämä luokka-asteet, koska halusimme aineistollamme kattaa alakouluikäisten tyttöjen ikävariaation mahdollisimman monipuolisesti. Koska yksi tutkimustehtävistämme sisälsi eri ikäryhmien ihanteiden vertailun, päätimme tutkia isompaa otantaa toisistaan iän mukaan kauempana olevista ryhmistä, minkä vuoksi valitsimme ykkös- ja kuudesluokkalaiset. Kolmasluokkalaiset päädyimme valitsemaan Turusen (2005) kuvaaman, noin yhdeksän vuoden iässä tapahtuvan asenteellisen ja sosiaalisen murroksen vuoksi (Turunen 2005, 98). Vaikka aineistoa on kerätty kahdesta eri koulusta, emme toteuta tutkimuksessamme koulujen välistä vertailua, vaan laajensimme otantaa yhden koulun ulkopuolelle lisätäksemme tutkimuksemme toistettavuuden mahdollisuutta.

Kehyskertomuksemme muotoilun suurin haaste oli tutkimukseen osallistuvien tyttöjen laaja ikäskaala. Kehyskertomuksen ohjeistus tuli saattaa muotoon, joka on ymmärrettävissä niin ykkös- kuin kuudesluokkalaisellekin. Valitsimme kehyskertomukseemme Ninni-nimisen tytön kahdesta syystä. Ensinnäkin halusimme käyttää kehyskertomuksessamme kolmatta persoonaa, minkä voidaan ajatella helpottavan vastaajan työskentelyä. Kolmatta persoonaa käy-

tettäessä vastaaja tuo julki yleistettäviä ajatuksiaan teemaan liittyen, mutta voi myös kirjoittaa arkaluontoisempaa tietoa itsestään kolmannen persoonan turvin. Toiseksi Ninni-nimen käyttö ohjaa vastaajan automaattisesti kertomaan työstä. Harvinaisemman nimen valinta minimoi myös mahdollisuuden, jossa joku vastaajista joutuisi kohtaamaan kehyskertomuksessaan oman etunimensä. Testasimme laatimamme kehyskertomuksen toimivuutta eräässä kolmannessa luokassa. Kehyskertomus osoittautui niin toimivaksi, että päädyimme käyttämään testi-vastauksia osana varsinaista aineistoamme.

Vastausten pohjaksi annoimme kaksi kehyskertomusta:

- A. *Ninni katsoo peiliin. Hän on tyytyväinen ja tulee iloiseksi. Millaisen tytön Ninni näkee peilistä? Kuvaile.*

- B. *Ninni katsoo peiliin. Hän ei ole tyytyväinen ja harmistuu. Millaisen tytön Ninni näkee peilistä? Kuvaile.*

Aineistonkeruutilanteessa pyrimme antamaan mahdollisimman vähän lisäohjeita johdattelevuuden välttämiseksi. Korostimme osallistumisen vapaaehtoisuutta ja kerroimme, että halutessaan oppilaat voivat palauttaa tyhjän paperin. Koska tutkimuksessa oli mukana ekaluokkalaisia, joiden kirjoitustaitoa emme ennalta tunteneet, annoimme kaikille luokka-asteille ohjeeksi kirjoittamisen ja piirtämisen mahdollisuuden. Esimerkiksi Aarnos (2001) korostaa lasten tutkimiseen liittyvää eettistä näkökulmaa, jonka mukaan aineistonkeruumenetelmä on sovitettava lapsen kehitysvaiheeseen sopivaksi. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sekä kirjoittamisen että piirtämisen hyväksymistä aineistonkeruussa. Piirtämistä voidaan pitää niin kutsuttuna projektiivisena menetelmänä, jossa lapsi heijastaa aineistoon kuvaa omasta itsestään. (Aarnos 2001, 145, 150.)

Toteutimme puolistrukturoidut teemahaastattelut tammikuussa 2015 toisella eläytymisaineiston keruuseen osallistuneella koululla. Haastatteluaineiston tavoitteena oli keskittyä kauneusihanteiden ja niiden alkuperien lisäksi tyttöjen ulkonäköön ja itsetuntoon liittyviin kysymyksiin. Lähdimme eläytymismenetelmällä kerätyn aineiston pohjalta muodostamaan teemoja, joita halusimme käsitellä tulevissa haastatteluissa. Näiden teemojen lisäksi kirjassimme ylös joitakin yksittäisiä kysymyksiä haastattelussa käytettäväksi. Tämän haastattelu-

rungon perusteella suorittamamme koehaastattelu osoittautui onnistuneeksi ja runko toimivaksi, joten otimme koehaastattelun osaksi aineistoa. Olimme kehyskertomukseen vastaamisen yhteydessä keränneet erillisellä lomakkeella tiedon, olivatko oppilaat halukkaita osallistumaan haastatteluun. Tämä lomake palautettiin nimellä varustettuna, toisin kuin eläytymisaineisto. Ilmoittautuneiden halukkaiden joukosta arvoimme haastatteluun osallistujat. Näiden oppilaiden vanhemmille lähetimme lupapyyntöjä haastatteluun osallistumiselle ja saimme kaikilta myöntävän vastauksen.

Kuudesluokkalaisten joukossa haastatteluun halukkaita oli juuri ennalta suunnittelemamme määrä. Haastattelupäivänä kuitenkin eräs haastateltavista oppilaista oli sairastunut, joten muut haastattelut suoritettuumme päätimme vielä kysyä luokasta vapaaehtoisia haastateltavia. Joukosta löytyi yksi halukas. Haastattelimme hänet, minkä jälkeen lähetimme lupapyyntöjen vanhemmille materiaalin käyttämisestä ja saimme myöntävän vastauksen.

Käytimme kaikkien haastattelujen tallentamiseen kahta matkapuhelinta. Kahden tallennuslaitteen käyttämisellä halusimme minimoida erilaisten teknisten häiriöiden vaikutuksen aineiston tallentamiseen ja sen myötä analysointiin. Molemmat laitteet toimivat kaikkien tallennusten ajan moitteettomasti. Haastattelujen jälkeen tallenteet siirrettiin tietokoneille ja liitettiin analysointia varten.

Vieraiden aikuisten kanssa käytävä keskustelu oli osalle haastateltavista silminnähden jännittävä kokemus. Tästä syystä kiinnitimme haastattelujen alussa erityistä huomiota jään murtamiseen ja niin kutsuttuun lämmittelyyn, johon liitimme muun muassa kouluun ja kavereihin liittyviä arkipäiväisiä kysymyksiä. Lämmittelyn pituus vaihteli haastateltavasta riippuen sen mukaan, milloin varsinaisen haastattelun aloittaminen tuntui luontevalta ja haastateltava rentoutuneelta. Lämmittelyn tarve ei ollut ikäriippuvaista, vaan sekä jännitystä että rentoutta esiintyi kaikilla luokka-asteilla.

Halusimme lapsia haastatellessamme kiinnittää erityistä huomiota kysymystenasetteluun ja johdattelun minimointiin. Pyrimme tietoisesti välttämään onko-alkuisia kysymyksiä haastattelussamme ja puolestaan käyttämään kysymyksiä, jotka jättävät tilaa lapsen oman ajattelun ja äänen esiintymiselle. Toisinaan tarkentavia kysymyksiä oli esitettävä, mutta halusimme välttää johdattelua myös lisäkysymysten asettelussa.

4.4 Aineiston analyysi

Aineistoa analysoitaessa on hyvä muistaa, että ”[v]aikka lähtökohtaisesti kannattaakin tutustua vakiintuneisiin analyysitapoihin, mikään ei estä kehittämästä omaa tapaa” (Eskola & Suoranta 1998, 187). Tämän tutkimuksen aineiston analysoinnissa käytimme sisällönanalyysia, teemoittelua ja tyypittelyä, mutta kahden eri aineistonhankintamenetelmän tulosten sovittaminen yhteen aiheutti sen, että analyysi ei edennyt minkään tietyn kaavan mukaan, vaan enemmänkin eri menetelmiä soveltaen.

Sisällönanalyysi on aineiston tarkastelun menetelmä, joka pohjautuu tekstin (joko alun perin tekstimuotoisen tai sellaiseksi muutetun aineiston) tarkasteluun. Aineistoa tarkastellaan yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia etsien. Tätä menetelmää käyttäessään tutkija ensin pirstoo aineistonsa pieniin osiin, minkä jälkeen hän järjestää aineiston uudelleen uudenmuotoiseksi, yhtäläiseksi kokonaisuudeksi. Tämä uudelleenjärjestäminen voidaan toteuttaa joko aineistotai teorialähtöisesti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009.)

Aineistolähtöinen analyysiprosessi on jaettu kolmeen vaiheeseen: ”1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely ja 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen” (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Pelkistämävaiheessa aineistosta etsitään tutkimuksen kannalta olennainen aines ja karsitaan epäolennainen pois. Tässä vaiheessa aineistoa joko tiivistetään tai pilkotaan osiin esimerkiksi koodaamalla. Ryhmittelyvaiheessa koodatut käsitteet ryhmitellään ja samaa tarkoittavat asiat jaetaan omiin luokkiinsa, jotka nimetään niiden sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Ryhmittelyllä luodaan perusrakennetta tutkimukselle. Viimeisessä analyysivaiheessa eli abstrahoinnissa muodostetaan tutkimukselle tarkoituksenmukaisia teoreettisia käsitteitä. Tällaisessa sisällönanalyysissa on tarkoituksena edetä empiriasta tulkinnan kautta kohti teoriaa ja käsitteellisempää näkemystä ilmiöstä, jota tutkitaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–112.)

Teemoittelulla tarkoitetaan nimensä mukaisesti teemoihin jakamista. Teemoittelua voidaan toteuttaa useista lähtökohdista, esimerkiksi nostaen esiin tutkimuskysymyksiin liittyviä teemoja tai useimmiten esiintyviä keskeisiä aiheita. Teemoittelun onnistumiseksi teorian ja empirian on tärkeä kommunikoida ja elää vuorovaikutuksessa keskenään, sillä irrallisin aineistosta kerätyin sitaatein on vaikea saavuttaa todellista tutkivaa pohdintaa. (Eskola & Suoranta 1998, 175.) Sitaattien käyttö todistaa lukijalle, että tutkija todella pohjaa analyysinsä

todelliseen aineistoon, mutta jokaisen käytetyn sitaatin tulee olla harkittu ja analyysissa käytettynä silloiseen kontekstiin sopiva (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 7.3.4).

Tyypittelyä voidaan kuvata tyypillisten piirteiden etsimisenä aineistosta, mutta sillä voidaan myös tarkoittaa erilaisten poikkeamien tai epätyypillisten seikkojen etsimistä. Tyypittelyllä tarkoitetaan myös aineiston perusteellista tiivistämistä, joka näyttäytyy aineiston aktiivisen työstämisen seurauksena. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 7.3.5.) Eskola ja Suoranta (1998) puolestaan näkevät tyypittelyn parhaimmillaan aineistoa mielenkiintoisesti ja laajasti, mutta myös taloudellisesti kuvaavana menetelmänä, joka edellyttää aina syntyäkseen jonkinlaista teemoittelua (Eskola & Suoranta 1998, 181).

Eläytymismenetelmälle on tyypillistä aineistojen analysoiminen kahteen kertaan. Ensimmäisellä analyysikerralla analysointi tehdään siten kuin kyseessä olisi mikä tahansa laadullinen aineisto, mutta toisella kierroksella olennaisinta on aineiston tarkastelu kehyskertomuksen varioinnin näkökulmasta eli tarkastellaan sitä, miten eri kehyskertomukset ovat tuottaneet eri vastauksia. (Eskola 2001, 70.)

Lähdimme tarkastelemaan tietokoneelle siirrettyä aineistoamme värikoodaamalla eläytymismenetelmän vastaukset kehyskertomusten ja luokka-asteiden mukaan. Piirretyt kuvat koodasimme tekstimuotoon mahdollisimman tarkasti kuva–sana–vastaavuuden mukaan kirjaamalla kuvasta vain sen, mitä oli nähtävissä. Jaoimme eläytymisaineistomme teemoihin sen mukaan, millaisia kokonaisuuksia aineistosta muodostui eli kokosimme tulososion teemat sisällönanalyysillä aineistolähtöisesti. Saman teeman alla käsitelimme kaikkia kolmea luokka-astetta vertaillen keskenään niiden vastauksia sekä kehyskertomuksia kunkin teeman osalta. Luokka-asteiden välisen vertailun lisäksi eri kehyskertomusten tuottamien vastausten vertailu näkyy teemojen alla.

Myös litteroitu haastatteluaineisto värikoodattiin haastateltavien mukaan. Tämän jälkeen aineistoa käsiteltiin niin teemoittelemalla kuin tyypittelemällä sekä omana aineistonaan että vuorovaikutuksessa eläytymisaineiston kanssa. Aineistoista muodostuneet teemat osoittautuivat lähes teoreettisen viitekehysten teemojen mukaisiksi.

4.5 Lasten tutkimisessa huomioitavaa

Lapsia tutkittaessa on ehdottoman tärkeää huomioida lasten aiheille antamat näkökulmat, mutta haasteeksi muodostuukin niiden tapojen löytäminen, joilla eri-ikäisten lasten tuottama tieto saadaan esiin (Karlsson 2010, 121). Lapset tulee tutkimuksessa nähdä aktiivisina toimijoina ja osallistuvina vaikuttajina omassa elämässään. Lapset ovat tiedon tuottajia, joilla on ainutlaatuista tietoa juuri tutkimushetken lapsuudesta. Esimerkiksi media ja koulujärjestelmä vaikuttavat lapsiin, mutta näistä ympäristöistä lapset myös itse aktiivisesti muokkaavat omia toimintaympäristöjään. Lasten kertomukset peilaavat heidän omaa kokemusmaailmaansa siinä kontekstissa, jossa he elävät (Karlsson 2010, 125, 130.) Lapset tulee toisaalta nähdä aikuisen tavoin toimivina subjekteina, mutta toisaalta on huomioitava heidän erityisyytensä ja täten suojella heitä. Siksi tutkijan on lapsilähtöisessä tutkimuksessa ”luotava tila, jossa lapsi voi olla samanaikaisesti sekä turvassa että auki, jotta hänellä on mahdollisuus viestittää odottamattakin” (Karlsson 2010, 135–136). Toisaalta liian voimakas suojeleminen voi rajoittaa lapsen osallistumisen ja vaikuttamisen periaatteita ja kaventaa osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Suojeleminen herättää tutkimuseettisiä kysymyksiä ilmentyessään lasten ja aikuisten väliseen valtasuhteeseen liittyvänä elementtinä: “Hyvää tarkoittavan suojeleminen nimissä lasta suljetaan herkästi osallistumisen ja vaikuttamisen ulkopuolelle.” (Strandell 2005, 34).

Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ongelmana on se, että tutkimuskäytännöt suosivat aikuisille luontaisia toimintatapoja (Karlsson 2010, 125). Lapsilla on kokemuksia esimerkiksi haastatteluita vastaavista tilanteista, joissa aikuisella on yleensä vuorovaikutustilanteessa määräävä asema. Lapsi on tämän tyyppisissä tilanteissa totunut siihen, että aikuinen odottaa häneltä usein tietynlaista vastausta ja harvemmin paneudutaan siihen, mitä lapsi itse pohtii ja ajattelee. Tämän vuoksi lapsia tutkittaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota esimerkiksi tehtävänantoihin: antavatko tehtävänannot riittävästi tilaa lapsen omalle kerronnalle vai johdattelevatko ne vastaamaan tutkijan oletusten mukaisesti? On tärkeää ymmärtää, että lapsi toimii haastattelutilanteessa eri tavoin kuin aikuinen, mikä tulee huomioida kysymystenasetelussa. Lapset ovat herkkiä aikuisen tietoiselle ja tiedostamattomallekin johdattelulle. (Karlsson 2010, 128, 130.)

Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen eettiset kysymykset eivät rajoitu vain aineiston tuottamiseen vaan eettinen kysymys on myös se, miten lasten tuottamaa tietoa käytetään. Tutkimustiedon raportointi niin, että lapsen näkökulma pääsee esiin, on oleellista (Karlsson 2010,

133–134). Tutkimukseen osallistuminen ei saa häiritä lapsen koulunkäyntiä tai yleistä kehitystä (Aarnos 2001, 144).

5 TULOKSET

Tutkimuksemme tarkoituksena oli kartoittaa, millaisia kauneusihanteita alakouluikäisillä tytöillä on, mihin nämä ihanteet pohjautuvat ja miten ihanteet eroavat toisistaan eri-ikäisillä tytöillä. Olimme kiinnostuneita myös ihanteiden vaikutuksesta tyttöjen itsetuntoon. Kerätyssä aineistossamme korostui selvästi neljä teemaa: 1) yksilön pysyvät ulkoiset ominaisuudet, 2) yksilön muuttuvat ulkoiset ominaisuudet, 3) itsetunto ja suhde itseen sekä 4) sosiaalinen ympäristö kauneusihanteiden rakentajana ja muokkaajana. Näiden teemojen mukaan esittelemme tässä luvussa keskeisimpiä tuloksia. Samalla käsittelemme eri kehyskertomusten tuottamia tulosten variaatioita. Puolistrukturoidun teemahaastattelumme runko löytyy tutkimuksen liitteistä. Tulee huomioida, että samaa haastattelun teemaa on tulososiossa voitu käsitellä useasta näkökulmasta eri tulosten teemojen mukaisesti.

Kehyskertomus A:ssa Ninni tulee peiliin katsoessaan iloiseksi ja on tyytyväinen, kun taas kehyskertomus B:ssä Ninni ei ole tyytyväinen ja harmistuu. Kummassakin kehyskertomuksessa pyydettiin kuvailemaan, millaisen tytön Ninni näkee peilistä. Aineistoa tulkittaessa on kuitenkin tarpeen huomata, ettei vastauksia tule kehyskertomusten perusteella automaattisesti jaotella positiivisiin ja negatiivisiin vastauksiin, sillä vastaukset ovat usein käänteisiä. Kehyskertomus A:n vastaukset voivat sisältää kauniin tytön ja minän ominaisuuksia, mutta myös listan puuttuvista, toivotuista ominaisuuksista sekä piirteitä, joita itselle ei toivota. Toisaalta taas kehyskertomus B:n vastauksissa on nähtävissä ei-toivottujen ominaisuuksien lisäksi yksityiskohtia, joihin ollaan tyytyväisiä.

Huomionarvoinen yksityiskohta eläytymisaineiston osalta ovat vastausten persoona-
muotojen variaatiot. Vaikka eläytymismenetelmän kehyskertomukset sisältävät kolmannen
persoonan toimijan ja suuntaavat näin kirjoittamaan annetussa persoonassa, ovat useimmat
kuudesluokkalaiset ja yksittäiset kolmasluokkalaiset käyttäneet kirjoittaessaan minäkertojaa.
Tästä syystä voidaankin pohtia, sisältääkö kirjoitus tällöin erityistä subjektiivisuutta ja oma-
kohtaisuutta. Mielenkiintoisena voidaan pitää sitä, että Ninnin itsetuntoon ja itseensä suhtau-
tumiseen viittaavat vastaukset puolestaan oli kirjoitettu annetussa kolmannessa persoonassa.

Koska aineistomme koostuu kahdesta eri aineistotyypistä, sisältää tulososiomme kahdenlaisia sitaatteja. Eläytymisaineiston sitaattien perään on merkitty vastaajan luokka-aste ja haastattelusitaattien jäljestä löytyy luokka-asteen lisäksi haastateltavan kirjaintunnus. Haastateltavat A, B ja C ovat ykkösluokkalaisia, D, E ja F kolmasluokkalaisia ja G, H ja I kuudesluokkalaisia. Pohdimme myös keskeisimpien tulosten kirjaamista taulukkomuotoon, mutta tulosten moniselitteisyyden vuoksi tämä osoittautui äärimmäisen haasteelliseksi eikä tulosten ymmärtämistä selkeyttäväksi.

5.1 Yksilön pysyvät ulkoiset ominaisuudet

Vastauksissa esiteltiin sellaisia ulkoisia ominaisuuksia, joita voidaan pitää lapsen näkökulmasta suhteellisen pysyvinä. Tällaisia ominaisuuksia olivat esimerkiksi hiusten väri, kasvopiirteet ja vartalon malli, joita kuudesluokkalaisten kuvasivat varsin yksityiskohtaisesti. Nuorempien oppilaiden vastauksissa ominaisuuksista korostui lähinnä hiusten pituus, jonka voidaan ajatella olevan osin lapsen päätäntävällän ulkopuolella sekä toisaalta kasvaessaan hitaasti muuttuva ominaisuus. Mikäli suuri muutos tehdään hiuksia voimakkaasti lyhentämällä, on vanhempien suostumus merkittävässä roolissa alakouluikäisillä. Ykkös- ja kolmasluokkalaisten pysyviin ominaisuuksiin liittyvät vastaukset olivat lähes poikkeuksetta positiivisia, kun taas kuudesluokkalaisten vastauksissa korostuivat ei-toivotut ominaisuudet.

Eläytymisaineiston yhteydessä ykkösluokkalaisten vastauksista kaikki pysyviin ominaisuuksiin liittyvät vastaukset syntyivät kehyskertomus A:n pohjalta. Näissä vastauksissa korostui erityisesti Ninnin hiusten pituus: hiusten mitta vaihteli pitkästä jopa maahan asti ulottuvaksi. Useat vastaajat mainitsivat myös hiusten värin, joka vaihteli vastaajasta riippuen. Kolmasluokkalaisten kukaan ei maininnut hiusten pituutta, kun taas kuudesluokkalaisten joukossa tähän kiinnitettiin huomiota. Tällöinkin hiusten mainittiin olevan pitkät. Haastattelussa pyysimme haastateltavia kuvaamaan kaunista tyttöä. Hiusten osuus kauneudessa korostui myös näissä vastauksissa kaikissa ikäryhmissä ja erityisesti lyhyet hiukset esiteltiin ei-toivottuna ominaisuutena.

“Sellanen, jolla on tosi pitkät hiukset, semmoset tummanruskeat.” (haastateltava C, I)

“Mmmm no..mä tykkään ehkä vaaleista hiuksista ja...ei mulle tuu oikeen mitään muuta mieleen kun vaaleet hiukset.” (haastateltava G, VI)

Esittelemistämme aiemmista tutkimuksista poiketen hiukset nousivat merkittäväksi ulkonäön elementiksi. Hiukset koettiin oleellisena osana tyttöyttä ja naiseutta, ja pitkät hiukset liitettiin erityisesti tytöille kuuluvaksi. Hiuksia pidettiin myös oman itsen parhaana puolena.

“No...esim mun pitkät vaaleet hiukset on kivat.” (haastateltava I, VI)

“No hiukset on parasta. Mun kummitäti aina sanoo että niitä ei kannata leikata kun ne on niin pitkät ja paksut.” (haastateltava E, III)

Sekä kolmas- että kuudesluokkalaiset käsittelivät vastauksissaan kasvonpiirteitä ja ihon ominaisuuksia. Erityisesti kuudesluokkalaisilla ihon huono kunto, ihonvärin harmaus ja finnit kuuluivat ei-toivottuihin ominaisuuksiin. Ykkös- ja kolmosluokkalaisille tämä ei liene yhtä ajankohtaista, mikä selittänee kyseisen osa-alueen puuttumisen heidän vastauksistaan.

“Naamassani on ainakin kolme – ellei enemmänkin – finniä. Yksi leuassa ja yksi poskessa ja otsassa. Noloa!” (VI)

Erilaisiin kasvonpiirteisiin liittyviä mainintoja löytyi kaikista kolmesta ikäluokasta. Kasvonpiirteistä esiin nostettiin erityisesti silmät, joita luonnehdittiin kauniiksi. Myös niiden väri mainittiin vastauksissa. Suuret silmät mainittiin eläytymismenetelmävastauksissa sekä positiivisena että negatiivisena ominaisuutena, mikä kertoo kauneusihanteiden subjektiivisuudesta. Myös nenän eri ominaisuudet, muun muassa muoto ja koko, nähtiin merkittävänä osana kasvonpiirteitä. Pientä nenää pidettiin poikkeuksetta positiivisena ja vastaavasti suuri nenä sai negatiivisia merkityksiä. Kauneuden subjektiivisuus oli nähtävissä vastausten sisältämän kuvailun määrässä.

“Ripsetkin ovat tosi lyhyet. Nenänikin on tällainen punainen pottunenä. Ja liian suuret silmät.” (VI)

“Noooo...mä tykkään ehkä mun silmistä ja mun nenästä ja...mun suusta. Ja mä tykkään ihan myös mun hiuksista ja...mun niinkun käsistä tai sormista ja...mun pohkeista.” (haastateltava G, VI)

Sisällöllisten erojen lisäksi kuudesluokkalaisten vastaukset erottuivat muista yksityiskohtaisen kuvailunsa vuoksi selvästi. Siinä missä ykkös- tai kolmasluokkalainen kirjoitti kauniista kasvoista, kuvaili kuudesluokkalainen tarkasti sen, mikä tekee kasvoista kauniit. Sama ilmiö oli havaittavissa myös vartalon ominaisuuksien kuvailussa. Kuvailun tarkkuus voi johtua kirjallisten ja verbaalisten taitojen tasoeroista ikäryhmien välillä tai tarpeesta tehdä tarkempia ulkonäköön perustuvia havaintoja ja pohdintoja.

“Unelma itseni kuitenkin olisi: pitkät vaaleat hiukset, vähän pisamia, pieni nenä, selkeä aamorinkaari, hoikat ihan vähän pyöreät kasvot malli ns. ”sydän”, ei liian hoikat kädet, hieman!! isokokoiset reidet, nätisti ulkonevat pohkeet, pienet jalat, HIEMAN pyöreä koko ulkomuoto.” (VI)

Vartalon kuvailu nosti kaikissa ikäluokissa esiin painoon ja vartalon kokoon liittyvät kysymykset. Jo ykkösluokkalaisten joukosta löytyi vastaus, jossa Ninni kuvattiin laihaksi tytöksi. Kaikissa ikäluokissa Ninnin laihuus ja hoikkuus esiintyivät positiivisena asiana, useimmiten kehyskertomus A:n yhteydessä. Kehyskertomus B:n vastauksissa ilmaistiin tyytymättömyyttä oman kehon kokoon ja painoon. Erityisesti kuudesluokkalaisten vastauksissa korostettiin siron sekä siron tiimalasivartalon kauneutta ja vastaavasti vastustettiin lihavuutta.

“[O]len liian painava yhdeksän vuotiaaksi - - vaatekokoni on 34 aikuis koossa.” (III)

“Semmonen ihan perusterve tyttö, sellai laiha, muttei kuitenkaan liian laiha. Kaikki missit ainaki on kauniita. Mä haluaisin olla vähän laihempi. Emmä tiää miksi, joku syy vaan.” (haastateltava I, VI)

Haastatelluista vain kuudesluokkalaiset tytöt päätyivät pohtimaan painoon liittyviä kysymyksiä haastatteluissaan. Omaan painoon oltiin tyytymättömiä, mutta itselle oli rakennettu ajatus siitä, millainen paino ja ulkonäkö olisivat sopivia ja toivottavia. Toisaalta tyytyväisyyteen liittyvä prosessi oli myös edennyt, sillä haastateltava G kertoi kärsineensä oman painonsa hyväksymättömyydestä jo joitakin vuosia aiemmin, mutta hyväksyvänsä nykyisen painonsa. Vaikka omaan painoon oltiin toisaalta tyytymättömiä, ei tämä automaattisesti tarkoittanut äärimmäisen laihuuden ihannointia. Sekä eläytymis- että haastatteluaineistossa sopivaa naisellista muodokkuutta arvostettiin ja liikaa laihuuttakin haluttiin välttää.

Painon ja vartalon koon lisäksi yksittäiset vartalon piirteet nousivat negatiivisiksi. Tällaisia ominaisuuksia olivat muun muassa suuret jalat, epätavalliset olkapäät ja lyhyt pituus.

Toisaalta monet heistä, jotka mainitsivat useita negatiivisia piirteitä, toivat lisäksi esiin ainakin yhden pidetyn ominaisuuden. Kuudesluokkalaiset mainitsivat ulkoisten ominaisuuksien tärkeänä määrittelijänä terveyden. Muun muassa terveiden silmien ja terveen hymyn kauneutta korostettiin, kun taas väsyneet silmät nähtiin negatiivisena.

5.2 Yksilön muuttuvat ulkoiset ominaisuudet

Pysyvien ulkoisten ominaisuuksien ohella viitattiin myös sellaisiin ulkoisiin ominaisuuksiin, jotka ovat muuttuvia tai muunneltavissa. Tällaisia ominaisuuksia olivat esimerkiksi vaatteet ja kampaus. Näitä muuttuvia ulkoisia ominaisuuksia koskevat vastaukset jakautuivat pysyviin ominaisuuksiin verrattuna huomattavasti tasaisemmin vastaajaikäluokkien kesken. Teema esiintyi kaikissa ikäluokissa siten, että ykkösluokkalaisten eläytymisaineiston vastaukset painottuivat enemmän positiiviseen, kun taas kolmas- ja kuudesluokkalaisilla ero positiivisten ja negatiivisten vastausten välillä oli vähäisempi.

Vaatetus nousi erittäin merkittäväksi osaksi ulkonäköä kaikkien ikäluokkien ja molempien kehyskertomusten vastauksissa sekä haastatteluissa. Ykkösluokkalaisten vastauksissa korostuivat värikkäät vaatteet ja erilaiset mekot sekä hameet. Heidän kuvitetuissa vastauksissaan oli selvästi nähtävissä prinsessamaisuus ja juhlavaatteiden ihailu, mistä kolmasluokkalaiset jo selvästi poikkesivat. Kolmas- ja kuudesluokkalaisten vastauksissa korostettiin farkkuja vaatteena ja kauniiden sekä uusien vaatteiden ihanuutta. Erityisesti uusien vaatteiden ihailu ja shoppailun harrastaminen tukevat Vänskän (2009) ajatusta siitä, että lapset kasvavat muotittaisiksi kuluttajiksi jo pienestä pitäen (Vänskä 2009, 211).

“Ninni näkee iloisen tytön. Ninni näkee prinsessan.” (I)

“Ninnillä on ihana pitsipaita.” (III)

“Hän sai uudet kengät.” (III)

Myös kuudesluokkalaiset korostivat vaatteiden tärkeyttä ja erityisesti tietynlaista vaatetusta. Tämän lisäksi he kertoivat vaatteiden istuvuuteen liittyvistä seikoista sekä vaatevalinnan aiheuttamasta tyytyväisyydestä tai tyytymättömyydestä. Kuudesluokkalaisten kohdalla tulee

huomioida murrosiän eri vaiheiden vaikutus vartalon muotoon. Vartalon muutokset vaikuttavat vaatteiden istuvuuteen ja mahdollisesti vaatevalintoihin, mikä todennäköisesti vaikuttaa vastauksiin.

“Musta paita korostaa hänen vartalooaan ja tavalliset farkut kulkevat pitkin hänen ihoaan” (VI)

Huomionarvoista oli, että haastatelluilla, ikäryhmästä huolimatta, oli selkeä näkemys siitä, millaisista vaatteista he pitävät ja millaisista eivät. Mielipiteet koskivat niin tietynlaisia vaatekappaleita kuin niiden värejä. Ykkösluokkalaiset kiinnittivät muita enemmän huomiota vaatteiden väreihin.

T: “Millainen vaate on sun mielestäsi hieno?”

H: “Se olis jotenkin sellanen ehkä..sellanen jossa vois olla mun lempivärit.”

T: “Mitkäs sun lempivärit on?”

H: “Turkoosi ja sit vihree ja pinkki.” (haastateltava A, I)

“Tykkään käyttää paitoja ja housuja. Mä en oikeen mekoista tykkää.” (haastateltava C, I)

Haastateltava C:n ajatus housujen suosimisesta mekkojen sijaan on huomionarvoinen mielipide muiden ykkösluokkalaisten prinsessamaisuuden ihailun rinnalla. Tällaista tyttöyden eri mallien muokkaamista itselle sopivaksi on nähtävissä Männistön (2003) ajatuksissa tyttöyden eri mallien konstruktioista (Männistö 2003, 10). Vaatteiden värityksen ja vaatekappaleiden lisäksi erilaisten yhdistelmien yhteensopivuutta pidettiin tärkeänä. Yhdistelmien onnistumisen kannalta keskeisenä nähtiin värien yhteensopivuus.

T: “Miks joku yhdistelmä sitten ei oo hyvä?”

H: “Noo esimerkiksi kun mulla on sellanen Marimekon raidallinen paita, missä on sellasta ihan ihan tummaa oranssii ja punasta niin sen kaa ei sovi vihreet housut.” (haastateltava D, III)

Siinä missä nuoremmat vastaajat pitivät tärkeänä erityisesti vaatteiden väritystä, korostivat kuudesluokkalaiset vaatteiden mukavuutta. Omaa mielipidettä vaateen ulkonäöstä arvostettiin.

T: “Mikä on tärkeää vaatteessa?”

*H: "No että ne on mun itteni mielestä hyvännäkösiä"
(haastateltava H, VI)*

T: "Mikä on tärkeää vaatteessa?"

H: "Noo...semmonen, että se tuntuu mukavalle. Mä en haluu pakottaa itteeni mihinkään vaatteeseen sillee, et vaikka se näyttää hyvältä mut jos se ei tunnu yhtään mukavalta tai mä en pysty tekeen se päällä mitään niin emmä haluu semmosia" (haastateltava G, VI)

Kiinnostavan poikkeuksen nuorempien vastaajien kohdalla muodosti eräs ykkösluokkalainen haastateltava, joka oli joutunut pohtimaan vaatteiden mukavuutta oman epämukavan kokemuksensa kautta. Lapselle voikin olla haastavaa hahmottaa ilmiöitä, niiden seurauksia tai niihin liittyviä tunteita, mikäli omakohtaista kokemusta asiasta ei ole.

"Mä en haluais, että mulla olis sellanen joku prinsessamekko, josta mä en oikeesti yhtään tykkäis. Esimerkiks kun mulla on Tähkäpää-mekko ollu niin kun mä pistin sen mun kaverin synttäreille niin se kutitti ihan joka paikasta, kun se oli semmosta inhottavaa kangasta." (haastateltava A, I)

Mielenkiintoisena voidaan pitää sitä, ettei yksikään vastaaja suoranaisesti maininnut vaatteiden merkitysten yhteydessä persoonallisuutta tai oman persoonan ilmentämistä vaatteilla ja ulkonäöllä. Tiettyä pukeutumistyyliä ei määritelty vaan vastaukset keskittyivät yksittäisten vaatteiden ja niiden ominaisuuksien tarkasteluun. Kukaan ei myöskään luokitellut omia vaatevalintojaan tiettyyn tyyliisuuntaan, esimerkiksi urheilulliseen kuuluvaksi. Viitteitä tähän voitiin kuitenkin havaita haastateltava I:llä, joka kertoi mielipide-eroista äidin ja itsensä välillä vaatteiden ostopaikan ja näin ollen vaatteiden tyylin suhteen. Wilska (2001) näkee tällaisen mielipide-eron pohjaavan nuoren itsemääräämisoikeuden lisääntymisen tarpeeseen (Wilska 2001, 62–63).

"Äiti haluaa ostaa kaikki vaatteet jostain Stadiumista, kun mä haluaisin käydä jossain New Yorkerissa ja H&M:ssä" (haastateltava I, VI)

Myös pohdittaessa kauniin naisen piirteitä olivat vaatteet tärkeässä osassa. Ykkösluokkalaiset vaatettivat kauniille naiselle niin farkkuja kuin mekkojakin, mutta korkokengät muodostivat tärkeän osan vaatetusta. Näin ollen ykkösluokkalaisten ajatusmaailma sisältää tiettyjä perinteisiä elementtejä, joiden mukaan nainen voi pukeutua korkokenkiin, kun taas tytön tulee odottaa naiseksi kasvamista korkoja käyttääkseen. Lisäksi ykkösluokkalaisille tyypillinen

prinsessamaisuuden ja juhlapukeutumisen ihannoiti tulee ilmi tässäkin, sillä harvan aikuisen arkipukeutumiseen korkokengät välttämättä kuuluvat. Korkokenkien ihailu on hyvä esimerkki Harrigerin (2012) mainitsemista kauneusihanteista, joita myös lapsille suunnatut mediasisällöt välittävät (Harriger 2012, 316–317). Korkokengät nähdään usein olennaisena osana erilaisissa mediasisällöissä esiintyvien prinsessojen pukeutumista ja ulkonäköä.

Määrittelimme hiusten pituuden ja värin olevan lapsen näkökulmasta suhteellisen pysyviä, ulkoisia ominaisuuksia. Tästä poiketen luokittelimme tietynlaisen kampauksen kuuluvaksi yksilön muuttuviin ominaisuuksiin. Erilaisia kampauksia esiintyi vastauksissa kaikissa ikäluokissa sekä haastatteluissa että molemmissa kehyskertomuksissa. Tyytymättömyyttä kampaukseen pidettiin myös yhtenä syynä kehyskertomus B:n Ninnin alakuloisuuteen. Ykkös- ja kolmasluokkalaisten määrittelivät erilaisia kampauksia melko tarkasti. Kiharat, poninhännät ja erilaiset hiuskorut lukeutuivat mieleisiin kampauksiin, kun taas saparot miellettiin ei-toivotuksi kampaukseksi. Kuudesluokkalaisten määrittelivät hyvin tarkat kriteerit hyväksytyille kampaukselle: hiusten tuli olla huolitellut ja harjatut. Monenlaiset kampaukset hyväksyttiin, mutta tietyt tyrmättiin vastauksissa.

“Sitten hiukset pitää olla harjattu mutta ei oo välii onko auki, letillä, ponnarilla - - mutta ei MISSÄÄN NIMESSÄ alaponnarilla.” (VI)

“Ja hiukset pitää olla harjattu. Saa olla auki tai kiinni mut ei niskaponnarii!” (VI)

Useimmissa sekä kolmas- että kuudesluokkalaisten vastauksissa mainittiin hiusten värjääminen. Kolmasluokkalaisten vastauksissa värjääminen esitettiin epäonnistuneena toimena. Myöskään kuudesluokkalaisten vastauksissa hiusten värjäämistä ei varsinaisesti ihannoitu, mutta se hyväksyttiin. Motiivina hiusten värjäämiselle nähtiin tyytymättömyys omaan, luonnolliseen väriin. Kuudesluokkalaisten pohdinnoissa omista hiustenvärjäyskokemuksistaan huokuu oman, luonnollisen persoonallisuuden arvostaminen, sillä hiustenvärjäykseltä ei kaivattu voimakkaita muutoksia.

H: “No mä oon itseasias kerran kokeillu sellasella Color maskilla, mut emmä varmaan kyl enää.”

T: “Minkä väriä värjäsit?”

H: “No semmosta kullanuskeeta. Se oli ihan ookoo, mut emmä sit tiiä. Mä tykkään enemmän näistä luonnollisista vaaleista hiuksista.” (haastateltava I, VI)

“Mulla on joskus värjätty kampaajalla semmoset siniset latvat mun hiuksiin. - - Emmä mitään semmosta, että mä vaikka värjäisin tästä vaaleesta tukasta ruskeeks tai mustaks - - mitään niinku isoo muutosta.” (haastateltava G, VI)

Vain kuudesluokkalaiset esittivät eläytymisaineiston vastauksissaan meikkaamisen ja silmälasit. Meikkaamista kuvattiin haluttuna asiana ja erityisesti maltillisesta meikin määrästä pidettiin. Meikkaaminen keskittyi silmiin, erityisesti ripsiväri ja kulmakynä mainittiin. Silmälaseihin suhtauduttiin sinänsä neutraalisti, mutta moni vastaaja korosti silmälasien ei-toivottuja ominaisuuksia ja sopivuutta niiden käyttäjälle pidettiin tärkeänä.

“Sitten jos on silmälasit niin ne ei saa olla sellatteet himo urpon näköset tai liian pienet, eikä ne saa olla tyhmästi nenällä.” (VI)

Haastattelussa ykkösluokkalaiset osoittivat voimakasta kiinnostusta meikkaamista kohtaan. Meikkeihin oli tutustuttu erilaisissa leikeissä ja niiden käyttöön liittyi positiivisia kokemuksia ja muistoja. Meikin päivittäisen käytön todettiin sopivan yläasteikäiselle tai sitä vanhemmalle tytölle ja naiselle. Tulevaa arkipäiväistä meikkaamista odotettiin innolla ja siihen suhtauduttiin selvästi ihailleen.

“Silloin kun mä olin siellä vanhassa kodissa, siellä oli tosi paljon tyttöjä niin sit me meikattiin kun olin saanut [nimi poistettu] mun hoitotädiltä meikkejä, niin sitten me meikattiin niillä ja sit mun äiti otti meistä kuvan. Meillä oli luomiväriä ja kaikkee sellasta hauskaa.” (haastateltava A, I)

Samoin kuin ykkösluokkalaiset, myös kolmasluokkalaiset odottivat päivittäistä meikkaamista. Meikin, esimerkiksi ripsivärin ja huulikiillon käyttö, oli jo tuttua erilaisista juhlatilanteista.

T: “Käytätkö sä meikkiä tai ootko kokeillut meikkejä?”

H: “Joo, juhlassa mulla on ollut ripsiväriä ja jotain huulikiiltoa” (haastateltava F, III)

T: “Haluaisitko sä joskus meikata päivittäin?”

H: “Joo, haluisin käyttää ripsiväriä ja sit ehkä huulipunaa.” (haastateltava D, III)

Myös kuudesluokkalaisten keskuudessa meikin käyttö juhlassa oli tuttua, mutta arjessa meikkiä ei käytetty. Toisin kuin ykkös- ja kolmasluokkalaiset, eivät kuudesluokkalaiset pitäneet meikin jokapäiväistä käyttöä samalla tavoin ihailtavana, vaan sen ikään kuin nähtiin kuuluvan osaksi arkea. Arkimeikin käyttöä ei kuitenkaan pidetty vielä ajankohtaisena, vaan sen nähtiin

kuuluvan tulevaisuuteen, yläasteen loppupuolelle. Tulevaisuuden päivittäistä meikkaamista ei kuitenkaan nähty välttämättömänä. Meikkaamiseen ja tyttöjen meikittömyyteen liittyvät pohdinnat ovat yhteneviä Tolosen (2001) tutkimuksen havainnon kanssa, jonka mukaan luonnollinen vaikutelma erityisesti koulun kontekstissa on mielekkäintä (Tolonen 2001, 8).

T: "Ajatteletko, että meikkaat joskus päivittäin?"

H: "Kyllä mä varmaan sillain..aina jos vaikka kasilla tai ysillä aamulla kerkee meikkaamaan." (haastateltava H, VI)

Useat kuudesluokkalaiset korostivat myös hygienian merkitystä. Teema esiintyi haastattelujen lisäksi niin kehyskertomus A:n kuin B:n yhteydessä. Vaatteissa arvostettiin sekä puhtautta että ehjyyttä, lukuun ottamatta tarkoituksenmukaista, muodikasta rikkinäisyyttä esimerkiksi farkuissa. Osa vastaajista piti tärkeänä myös hiusten puhtautta ja siisteyttä kuten myös hampaiden terveyttä ja raikasta hengitystä. Myös kauniin naisen kriteeriksi luokiteltiin hyvä hygienia ja huolehtiminen niin ihosta kuin hiuksistakin. Tämän aihepiirin esiintyminen vain kuudesluokkalaisten vastauksissa selittyy sen ajankohtaisuudella. Esimerkiksi hikoilu ja hiusten rasvoittuminen vaativat henkilökohtaiseen hygieniaan panostamista. Siinä missä yksös- ja kolmasluokkalaisten peseytymisestä ja puhtaudesta huolehtivat vielä vanhemmat, voidaan vastuun olettaa siirtyneen jo kuudesluokkalaiselle itselleen.

5.3 Itsetunto ja suhde itseen

Asetettuamme tutkimuskysymykset tarkoituksenamme oli löytää kolmanteen, itsetuntoa käsittelevään kysymykseen vastauksia lähinnä haastattelun keinoin. Yllätykseksemme teema esiintyi voimakkaana jo eläytymisaineistossa, jossa kuvattiin Ninnin suhtautumista omaan itseensä. Huomionarvoista on, että tähän teemaan liittyvät vastaukset olivat johdonmukaisesti kirjoitettu annetussa kolmannessa persoonassa ja painoutuivat pääosin negatiiviseen näkökulmaan. Ainoastaan kolmasluokkalaisten vastauksissa positiivinen näkökulma korostui negatiivista enemmän. Näissä vastauksissa oli vahvasti esillä Ninnin tyytyväisyys omaan itseensä.

"Ninni näkee tytön, joka on omasta mielestään täydellinen." (III)

“Ninni ei näe kaunista tyttöä peilissä. Vaan Ninni näkee ihan nätin tytön mutta hänen mielestä tyttö ei ole tarpeaksi kaunis.” (III)

Eräässä ykkösluokkalaisen vastauksen kuvassa Ninni oli pukeutunut kauniiseen mekkoon ja korkokenkiin. Hänellä oli suuri nuttura ja pitkät ripset, mutta kasvoilla oli voimakas surullinen ilme. Tämä ohjaa pohtimaan surullisuuden syitä ja merkityksiä, sillä kuvan perusteella ulkoiset asiat vaikuttaisivat olevan hyvin. Tämä palauttaa uudelleen mieleen Männistön (2003) ajatuksen tyttöjen erilaisista rooleista ja niiden muokkautumisesta. Voikin olla, ettei tämän vastauksen Ninni koekaan sopivansa kyseiseen, naisellisen tytön rooliin ja sen myötä koe oloaan kotoisaksi mekossa ja korkokengissä, kuten ei myöskään haastateltava C (ks. s. 42). On toki mahdollista, että kyseisen ykkösluokkalaisen vastauksessa esiintyvän Ninnin tyytymättömyys ja surullinen ilme johtuvat täysin toisesta syystä, jota ei vastauksessa ole ilmaistu tai kyetty ilmaisemaan. Ylipäätään ykkösluokkalaisten tyytymättömyyden kuvaukselle tyypillistä oli kuvan surullinen tai hämmästynyt ilme, jota tukivat kuvan vaatetuksen rikkinäisyys tai likaisuus sekä epäsiisti kampauss.

“[T]untuu pahalta olla katsomassa, silti katsoo, omat viat tärkeimmät, ei oo koskaan tyytyväinen. [E]i mitään ihmeellistä, tavallinen ulkonäöltään, silti ei jotenkin tunnu hyvältä.” (VI)

Kuudesluokkalaiset korostavat vastauksissaan Ninnin omaa mielipidettä ja näkemystä itsestään ja ulkonäöstään. Useat vastaukset kertovat Ninnin tyytymättömyydestä painoon tai kasvopiiirteisiin. Ninnin kerrotaan näkevän itsensä rumana, lihavana ja väärän näköisenä. Toisaalta haastattelussa viitattiin useaan otteeseen siihen, kuinka tärkeää on pitää itseään hyvännäköisenä. Esimerkkinä tästä mainittiin muun muassa Armi Toivanen, jonka arveltiin pitävän itseään kauniina sekä Paula Koivuniemi, jonka kauneuden salaisuutena pidettiin itsevarmuutta. Kuitenkin todettiin, että toisinaan on hankalaa nähdä, kuka pitää itseään kauniina, mutta joissain tilanteissa itsevarmuus tulee näkyviin.

”No sellanen et se on itsensä mielestä hyvännäköinen. Kaikki on aina omalla tavallaan.” (haastateltava H, VI)

Vaikka kuudesluokkalaisten eläytymismenetelmän vastauksissa positiivisen näkökulman vastaukset jäivät tämän teeman osalta vähemmälle, olivat ne sisällöltään varsin yhteneviä. Vasta-

uksissa korostuivat itsensä hyväksymisen ohella subjektiivinen kauneuden kokemus. Ninni kuvattiin itsensä mielestä kauniiksi ja persoonalliseksi, mutta mittarina tälle eivät toimineet Ninnin sosiaalisen ympäristön tai globaalit kauneusihanteet. Tyytyväisyydestä kumpuava itsevarmuus muotoutui tärkeäksi osaksi kauneuden kokemusta.

”Ninni näkee itsevarman ja sievän tytön. Hän on tyytyväinen itseensä. Hän tuntee itsensä kauniiksi ja se riittää hänelle.” (VI)

Haastattelujen yhtenä selkeänä teemana olivat minäkäsityksen ja itsetunnon tarkasteluun ohjaavat keskustelut. Minäkäsityksen eri osa-alueista viitattiin lähinnä ulkonäköön ja taitoihin liittyviin minäkuviin (Aho 1996, 9). Esitimme haastatteluissa kysymyksiä harrastuksista, joita kaikilla vastaajaikäryhmillä oli paljon. Niiden merkitys vahvana minän määrittäjänä ja osana minäkäsityksen rakentumista näyttäytyivät vastauksissa keskeisinä. Omasta harrastuksesta haluttiin kertoa paljon ja vastaajat kokivat olevansa hyviä ainakin osassa harrastuksistaan. Toisaalta myös omat kehittämisalueet, jos sellaisia keksittiin, löydettiin harrastusten parista.

”No ehkä mä oon ainakin joskus aika luova ja... - - sit mä oon aika hyvä puhuun ja niin...” (haastateltava G, VI)

Ykkös- ja kolmasluokkalaiset viittasivat yksinomaan harrastuksiinsa kysyttäessä, missä he ovat hyviä, kun taas kuudesluokkalaiset vastasivat harrastusten ja taitojen lisäksi myös käyttäytymiseen ja luonteeseen liittyviä asioita. Sen sijaan puhuttaessa siitä, mikä vastaajassa on parasta, kääntyi keskustelu myös muiden ikäryhmien kohdalla harrastuksista laajemmin omaan itseen. Hauska, kiva ja ystävällinen olivat kaikissa ikäryhmissä esiintyviä ominaisuuksia.

”Mä oon aika hauska ja tykkään vitseistä.” (haastateltava A, I)

”No...ööö...jos vaikka jollain on jotain kerrottavaa niin mä kuuntelen ja en kerro.”(haastateltava I, VI)

”No mä luulen että se että mä niinkun hyväksyn kaikki etten mä sulje ketään ulkopuolelle.” (haastateltava H, VI)

Eryteisesti ykkösluokkalaisten itseään koskevassa kuvailussa ilmeni pienelle lapselle tyypillisen itsevarmuus etenkin mielekkääseen tekemiseen liittyvissä asioissa. Vastaavasti heidän oli

selvästi muita hankalampi keksiä asioita, joissa haluaisivat kehittyä. Ero kuudesluokkalaisten ja ykkösluokkalaisten välillä oli huomattava, sillä kuudesluokkalaisten kohdalla nousivat selvästi enemmän esiin korkeat odotukset itseä ja omia suorituksia kohtaan.

”Emmä oikeen tiä missä haluaisin olla parempi... mä oon melkein kaikessa hyvä.” (haastateltava A, I)

”No...periaattees haluaisin kehittyä kaikessa koska mä haluaisin olla hyvä kaikessa ja sitte tota kaikkien mielestä mulla on liian korkeet odotukset itteeni kohtaan niinku esimerkiksi numerot on laskenu yseistä ja kympeistä kasiin. - - mun mielestä se on huono.”(haastateltava I, VI)

Haastateltavan I tapauksessa tavoitteena oli päästä opiskelemaan lääketiedettä, joten koulumenestys oli hänelle erityisen tärkeää. Korkeiden odotusten voidaan nähdä tulevan osittain ulkopuolelta. Sama suoritukseen liittyvä paine näkyy myös erään kuudesluokkalaisten kehyskertomus A:n vastauksessa, jossa Ninnin tyytyväisyys johtuu kokeesta saadusta 10+-arvosanasta. Kuudesluokkalaisten vastauksissa on havaittavissa suoritusitsetuntoon (Keltikangas-Järvinen 2000, 106) liittyviä tekijöitä. Suoritukseen ja arviointiin pohjautuva koulu-kulttuuri korostaa nimenomaan suoritusitsetunnon merkitystä ja tämän kulttuurin omaksumisen prosessi on kuudesluokkalaisilla muita pidemmällä. Ykkös- ja kolmasluokkalaisilla ei myöskään ole kuudesluokkalaisten tavoin kehittyntä työvälineistöä tavoitteelliseen työskentelyyn.

Ulkonäkö on tutkimuksemme kannalta oleellinen minäkäsityksen ja itsetunnon osa-alue. Kysyimme haastattelussa, millaisia asioita ja piirteitä haastateltavat pitävät parhaana omassa ulkonäössään. Ikäryhmästä riippumatta vastauksissa näkyi epävarmuus ja ensimmäinen reaktio kysymykseen oli useimmiten ”en mä tiä”. Eräs vastaaja luetteli hyvin tarkasti kehonosia pohkeista sormiin, kun taas toiset eivät osanneet nimetä pitkän miettimisen jälkeen hiusten lisäksi mitään muita piirteitä.

”Ehkä mun naama, se on kivannäkönen.” (haastateltava A, I)

”No en mä tiä, mut kaikki aina sanoo, että mulla on hienot väriset silmät ku ne on tällaset vihertävät.” (haastateltava D, III)

”No...varmaan hiuksista. Ihonväri..on sellanen sopiva ja emmä tiä.” (haastateltava H, VI)

Haastateltavan G kokemukset epävarmuudesta oman painonsa suhteen ja kuitenkin kehittynyt tyytyväisyys nykyiseen painoon kertovat ulkonäköön liittyvän minäkäsityksen tai itsetunnon parantumisesta. Haastattelussa kävi ilmi, että paino sinänsä ei ole näiden parin vuoden aikana juurikaan muuttunut, mutta suhtautuminen omaan itseen sen sijaan on. Tämä osoittaa hyvin terveen itsetunnon merkityksen suhteessa omaan ulkonäköön.

”Nooo...mä ehkä haluisin olla vähän hoikempi, mutta mä tai joskus oli mulle hirvee ongelma että mä en oo kauheen laiha mutta ei mulle enää sillä oo niin paljon merkitystä. Erityisesti ehkä siinä nelos-vitosluokalla se (paino) oli mulle semmonen kauhee ongelma. - - Noo mä oon ehkä tajunnu että ei mun niinkun tarvii olla semmonen niinku kaikki muut ja niinkun oon semmonen omanlainen.”
(haastateltava G, VI)

Oman minäkäsityksen muuttumisen ja identiteetin rakentumisen kannalta erityisesti kuudesluokkalaisille ajankohtainen elämänvaihe eli murrosikä ei sinänsä esiintynyt haastatteluisamme, mutta halusimme ottaa selvää, millaisena haastateltavat näkevät tyttöyden ja naiseuden rajat, jotka ovat oleellisia myös erilaisten kauneusihanteiden ajankohtaisuuden kannalta. Esimerkiksi meikkaaminen nähtiin selvästi kuuluvan enemmän naisille kuin varsinkaan nuorille tytöille, mutta meikkaamista oltiin kuitenkin kokeiltu ja halukkaita kokeilemaan. Näin ollen aikuisen naisen jäljittely tyttöjen keskinäisissä leikeissä näyttäytyi tärkeänä. Haastateltavat käsittivät tyttöyden ja naiseuden hyvin subjektiivisin tavoin. Erityisesti näiden kahden ilmiön eroavaisuuksia kuvattiin sekä fyysisestä ja aineellisesta että henkisestä näkökulmasta. Ykkös- ja kolmasluokkalaisten mukaan tyttöyden ja naiseuden erot painoutuivat lähinnä pituuteen ja vaatetukseen, kuudesluokkalaisten analysoidessa vartalon muotojen eroja. Huomionarvoista on, että vain eräs kolmasluokkalainen viittasi niin kutsuttuihin henkisiin eroihin toteamalla naisen tietävän tyttöä enemmän.

”Tyttöille löytyy - - kaikkia sellasia vaatteita, jotka sopii tytöille, eikä sovi naisille. Tyttöillä on värikkäämmät vaatteet kuin naisilla.” (haastateltava A, I)

”Noo...naisella on ehkä vähän enemmän naisellisemmat muodot niinkun lantio ehkä enemmän.” (haastateltava I, VI)

Tytöstä naiseksi muuttumisen prosessi jakautui henkisiin ja fyysisiin ominaisuuksiin, mutta tärkeimmäksi naiseutta määritteleväksi tekijäksi nousi ikä. Kaikkien ikäryhmien vastaajat päätyivät määrittelemään iän tyttöyden päättymiselle ja naiseuden alulle 15–21 ikävuoden

väliltä, mutta vain kuudesluokkalaiset kykenivät perustelemaan naiseuden alkamiselle asettamaansa ikää.

“Ehkä se (muutos) liittyy enemmän niinkun henkiseen että jos täyttää vaikka 18 niin monesti siinä voi olla silleen että ei sitten oo kauheen aikuinen heti, että siitä ottaa kaiken ilon irti että on 18 et ehkä 20-vuotiaana se sitten - - osaa olla jo vähän aikuisempi eikä oo enää semmonen ihan hulivili.” (haastateltava G, VI)

“No mä luulen et se (muutos) on enemmän henkinen, on enemmän vastuullisempi ja sillai.” (haastateltava I, VI)

Vaikka kuudesluokkalaisetkin määrittelivät naiseuden alulle konkreettisen iän, painottivat vastaukset tästä huolimatta nimenomaan henkistä kehitystä ja aikuisen vastuullisuuden lisääntymistä. Esimerkiksi 18-vuotiaalle, lain mukaan aikuiselle, annettiin kuitenkin lupa nuoruuden vapaudesta nauttimiseen, mistä voidaan päätellä vastaajien ymmärtäneen itseiden kasvun olevan jatkuva prosessi. Minäkäsityksen osana voidaan nähdä myös tulevan minän ja ihanne-minän (Demarree & Rios 2013, 203) pohtiminen.

5.4 Sosiaalinen ympäristö kauneusihanteiden rakentajana ja muokkaajana

Neljäs aineistojemme analyysin pääteema nivoutuu voimakkaasti jo teoriassakin käsiteltyyn, vuorovaikutuksessa tapahtuvaan kasvuun. Niin kauneusihanteiden kuin yksilön minän ja itsetunnon voidaan nähdä muototutuvan ja kehittyvän sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, jossa erityisesti kauneusihanteet ja niiden kautta myös yksilöt saavat kulttuurisia merkityksiä. Käsittelemme kauneutta ja sen eri elementtejä alakouluikäisten tyttöjen sosiaalisessa kontekstissa, ja lisäksi tarkastelemme niitä myös nykypäivän oman vuorovaikutustodellisuuden, median näkökulmasta.

Erityisesti negatiivisesti painottuneissa eläytymismenetelmän vastauksissa oli nähtävissä sosiaalisen näkökulman viitteitä ja vertailua toisiin. Eräs ykkösluokkalainen kuvasi Ninnin tyytymättömyyttä omaan itseensä sosiaalisuuden kautta. Ninni ei pidä siitä, mitä peilissä näkyy

ja tästä aiheutuneen pahan mielen vuoksi leikit muiden kanssa eivät suju. Lopuksi hänen kerrotaan lopettaneen kokonaan liikunnan.

Sosiaalisuus esiintyi vastauksissa myös positiivisessa mielessä, kun Ninniä kuvailtiin kauniiksi ja hauskaksi. Tyytyväisyyttä edistävänä tekijänä kuvattiin myös Ninnin ja hänen lähipiirinsä välisiä suhteita. Esimerkiksi ystävien välinen suhde ei ollut riippuvainen osapuolten ulkonäöstä, mitä pidettiin huojentavana. Eräs kolmasluokkalainen kuvasi vastauksessaan Ninnin ja hänen poikaystävänsä välistä suhdetta rakkaudelliseksi ja lempeäksi. Mielenkiintoista on, että nimenomaan vain tämä kolmasluokkalainen toi vastauksessaan esiin poikaystävänsä merkityksen, kun taas kuudesluokkalaisilla ei ollut minkäänlaisia viittauksia seurustelusuhteisiin.

Samoin kuin kolmasluokkalaisilla, on kuudesluokkalaisten vastauksissa nähtävissä viitteitä sosiaaliseen näkökulmaan sekä vertailuun, mutta kuudesluokkalaisilla tämä näkökulma on selvästi korostuneempi. Ninnin kuvataan vertaavan itseään muihin ja kokevan erilaisuutta. Hänen kerrotaan toivovan olevansa joku toinen, samanlainen kuin muut, sillä hän ei kehtaa mennä kouluun omana itsenään. Osassa vastauksista Ninnin kaverit kuvataan puolestaan kannustavina, mutta tämä epäilee mielipiteiden aitoutta.

“Kaverit kyllä sanovat, että näytän hyvältä, mutta varmaan vain ilahduttaakseen. Voi ELÄMÄ!” (VI)

Aineistomme perusteella kaunistautumisen syyt löytyvät pääosin sosiaalisen ympäristön synnyttämistä ihanteista ja pyrkimisestä kanssaihmisten miellyttämiseen. Haastatteluissa pohdittiin syitä sille, miksi tytöt ja naiset haluavat näyttää kauniilta. Ykkösluokkalainen haastateltava nosti esiin kauneuden sosiaalisen näkökulman sekä nähdyksi tulemisen halun ja tarpeen.

“Ehkä sen takia että...että...että niinkun kaikki sanois niille että ootpas sä kaunis.” (haastateltava A, I)

T: ”No mitäs sä luulet että minkä takia tytöt ja naiset haluaa näyttää kauniilta?”

H: ”Nooo ettei ihmiset esim. kato ja tuijota silleen paheksuen.”

T: ”Jos on kaunis niin ihmiset katoo sillon niinkun erilailla?”

H: ”Joo.”

T: ”Miltä ne ihmiset näyttää, joita katotaan sillain erilailla?”

H: ”Noo ehkä läskeiltä tai sit jotenkin muuten sellasilta et niistä ei tykätä.” (haastateltava D, III)

Jo näiden ykkös- ja kolmasluokkalaisten tyttöjen havaintojen perusteella voidaan nähdä kauneudelle muodostunut kulttuurinen arvo. Haastateltava D:n kommentista päätellen kauneus on valuuttaa, jolla voidaan hankkia itselle toivottuja hyödykkeitä, tässä tapauksessa hyväksyntää. Saarikosken (2001, 165) esittelemä feministinen näkemys kaunistautumisesta vain itseä varten sivuuttaa täysin kauneuteen liitetyn sosiaalisen kontekstin ja on näin ollen ristiriidassa esimerkiksi itsetunnon kehittymisen kanssa (Ojala & Uutela 1993, 23–24; Keltikangas-Järvinen 2000, 106).

Myös eräässä kuudesluokkalaisten vastauksessa käsiteltiin oman ja muiden mielipiteen tasapainoa. Haastateltava G:n mukaan tyttöjen ja naisten kaunistautumisen motiivina toimivat muut ihmiset. Näin ollen tytöt ja naiset eivät niinkään välitä omasta mielipiteestään vaan haluavat ulkonäöllään miellyttää toisia. DeMarreen ja Riosin (2003) ajatusta mukailleen tytöt voivat toisinaan sivuuttaa oman ihanneminänsä mukaisen käsityksen ryhmän tai toisten yksilöiden odotusten vuoksi. Tällöin tytöt toteuttavat käsitystä siitä, millainen heidän tulisi haluta oman ihanneminänsä olevan. (DeMarree & Rios 2003, 203.) Useat vastaajat viittasivat muiden miellyttämisen lisäksi myös oman itsensä kauniiksi tuntemisen kokemukseen. Toisten ihmisten kehujen tai vastaavasti haukkujen voidaankin olettaa vaikuttavan siihen, miltä oma ulkonäkö itsestä tuntuu. Näin ollen kauneuden kokemuksen sosiaalista näkökulmaa ei voida aliarvioida tai sivuuttaa.

*“No ainakin miesten mielestä halutaan näyttää kauniilta... ehkä joidenkin toisten naistenkin, silleen että ne ei puhu esimerkiksi toisesta pahaa tai silleen.”
(haastateltava G, VI)*

Nämä sitaatin näkökulmat toteuttavat Utrion (2001) näkemystä kahlitusta naisesta, joka ei ole vapaa päättämään itsestään, vaan luovuttaa määräysvallan toisille ihmisille (Utrio 2001, 7, 110). Sama kauneuden sosiaalisuus on esillä niin Tolosen (2001) kuin Ala-Tuorinkin (2002) tutkimustuloksissa, joiden mukaan tytöt liittyvät kauneuden voimakkaasti sosiaalisiin suhteisiin. Huomionarvoisena voidaan pitää sitä, että vastakkaisen sukupuolen vuoksi kaunistautuminen sai tämän tutkimuksen vastauksissa vain vähän painoarvoa.

Meikkaamisen syitä ja merkitystä pohdittiin siitä näkökulmasta, miten omia ”rumia” puolia halutaan peittää ja vastaavasti kauniita piirteitä korostaa. Yksinkertainen selitys meikkaamiselle oli, että halutaan näyttää kauniimmalta. Vastauksissa korostettiin näkökulmaa, jonka mukaan meikkaaja kokee itsensä kauniiksi, mutta kuudesluokkalaisten haastateltavan

mukaan tämä voi toisinaan olla pelkkä illuusio. Myös Tolosen (2001) tutkimuksen mukaan liikaa meikin käyttöä ei arvosteta ja ”meikkipossuksi” leimaantumista kannattaa pyrkiä välttämään (Tolonen 2001, 76).

”Noo, mun äiti ainakin käyttää meikkii tässä, koska sillä on mustat silmänaluset.” (haastateltava D, III)

Haastatteluissa nousi esiin äidin vahva rooli ulkonäköön liittyvänä vaikuttajana. Esimerkiksi meikkaamista ja hiusten värjäämistä mietittiin vahvasti oman äidin toiminnan kautta. Myös aiemmin mainittu korkokenkien käyttö osana aikuisen naisen pukeutumista voidaan nähdä osin perustuvan tyttöjen omien äitien esimerkkiin. Tämä puolestaan voi olla hyvin riippuvainen äidin edustamasta ammatista ja sen pukeutumisvaatimuksista. Voidaan olettaa, että monet äidiltä opitut tavat siirtyvät tyttärelle. Tätä voidaan pitää merkittävänä erona Utrion (2001) ajatukseen, jonka mukaan media on syrjäyttänyt äidiltä tyttärelle siirtyvät kauneusihanteet (Utrio 2001,7).

Äidin rooli oli tärkeä myös vaatteiden valitsemisessa erityisesti ykkösluokkalaisilla. Myös kolmasluokkalaiset kertoivat valitsevansa vaatteet yhdessä äidin kanssa, mutta oma mielipide vaatteiden valinnassa painoi jo selvästi ykkösluokkalaisia enemmän. Äidin mielipide sopivista vaatteista ei enää riitä, vaan vaatteita valitaan enemmän yhdessä ja omaan mielipiteeseen luottaen. Omaan mielipiteeseen voidaan puolestaan katsoa vaikuttavan myös kavereiden mielipiteet ja senhetkiset trendit. Kuudesluokkalaisilla äidin rooli oli huomattavasti vähentynyt ja oman näkemyksen siitä, millaisia vaatteita tulisi käyttää, koettiin toisinaan poikkeavan voimakkaastikin äidin näkemyksistä. Kavereiden vaikutus omaan mielipiteeseen korostui. Tätä tukee myös Turusen (2005) esittelemä näkemys noin yhdeksän vuoden iässä tapahtuvasta murroksesta, jossa vertaisten vaatimukset nousevat aiemmin enemmän merkinneiden vanhempien vaatimusten ohi. Näin tapahtuu esimerkiksi suhteessa pukeutumiseen. (Turunen 2005, 98.) Kuudesluokkalaiset vastaajat kokivat tärkeäksi korostaa, että he itse tekevät kuitenkin lopulta omat päätöksensä ja valintansa omien näkemystensä mukaan.

”Äiti haluais mulle yleensä aika värikkäitä vaatteita ni me ostetaan sellasta kaupasta missä on värikkäitä vaatteita.” (haastateltava A, I)

”Mä joskus oon aika usein kaverin kanssa ni mä joskus kysyn mun kaverilta mielipidettä mutta ei se hirveen usein merkkää mitään. Joskus se saattaa vähän et kumman mä haluan niin sitten se saattaa siinä vaikuttaa.” (haastateltava G, VI)

Kaikilla ikäluokilla kavereiden merkitys harrastuksissa ja vapaa-ajalla sekä koulussa oli selkeä. Erityisesti ykkös- ja kolmasluokkalaiset löysivät esimerkin hyvännäköisestä työstä omasta kaveripiiristään. Kavereiden luomat keskinäiset trendit ja ylipäättään muodin merkitys tunnistettiin erityisesti kuudesluokkalaisten haastatteluissa. Vastaajien mukaan luokissa oli selvästi havaittavissa esimerkiksi kaveruksia, jotka käyttivät hyvin usein samantyyllisiä vaatteita. Eräs haastateltava arvioi, että yhteisesti sovitusta tyylistä ei välttämättä myöhemmin uskalleta enää poiketa, vaikka oma mielipide olisikin eri kuin kaverin.

T: “Miksi jotkut seuraa muotia?”

H: “Ehkä osittain sen takia, että haluttas olla joku muu, että ei välttämättä aina tykätä siitä omasta, et sit halutaan matkia jotain muuta.” (haastateltava G, VI)

Muodin seuraamisen motiiveja pohdittaessa nousi kauneuden tavoittelu merkittäväksi. Muotikuvissa esiintyvät julkisuuden henkilöt ovat kauniita ja menestyviä, joten näitä ominaisuuksia naisten ajateltiin toivovan myös itselleen. Toisaalta muodin seuraaminen ja oman ulkonäön muokkaaminen mainoskuvien mukaiseksi nähtiin myös pakokeinona omasta itsestä.

5.5 Media kauneusihanteiden välittäjänä

Media toimii yhtenä kauneusihanteiden kannalta merkittävimpana sosiaalisena ympäristönä. Se välittää erilaisia kauneusihanteita niin aikuisille kuin lapsille suunnattujen mediasisältöjen kautta (Harriger 2012). Alakouluikäisten tyttöjen erilaisten mediasisältöjen käytön monipuolisuus esiintyi myös haastatteluissa. Huomionarvoista oli, että kaikki kolme tutkittua ikäryhmää kuluttivat hyvin samankaltaisia mediasisältöjä, joista korostuivat sekä televisio ja internet että erilaiset lehdet.

“Joo joskus mä pelaan pikkukakkosta ja sitten emmä oikeen muuta tee. Mut harvoin mä sitä, kauheen harvoin...” (haastateltava A)

Internetin käytön suhteen esiintyi vastaajien keskuudessa eroavaisuuksia. Siinä missä kolmas- ja kuudesluokkalaiset käyttivät samoja sivustoja, kertoivat ykkösluokkalaiset pelaavansa lastenpelejä. Lisäksi ykkösluokkalaiset käyttivät internetiä mielestään vähän, kun taas kolmas- ja kuudesluokkalaiset kuvailivat käyttöönsä päivittäiseksi. Toisaalta lapsen on hyvin haastavaa arvioida käytön määrää, sillä esimerkiksi kuudesluokkalainen vastaaja kertoi käyttävänsä pelaamiseen melko vähän aikaa, vain kaksi tuntia päivässä, kun taas pikkuveljensä hän kertoi pelaavan paljon. Huomionarvoista on, että kahden tunnin pelaaminen päivässä on jo saman verran kuin Terve koululainen –hankkeen mukaan lapsen suositeltu päivän koko ruutuaika, sisältäen television, internetin sekä pelaamisen (TeKo 2010). Kaiken kaikkiaan sekä televisio että internet olivat käytössä kaikilla ikäryhmillä. Televisio esiintyi vastauksissa voimakkaana mediana, jonka käyttöön valikoiduista sisällöistä löytyi yhteneväisyyksiä kaikkien ikäryhmien välillä. Esimerkiksi kotimaiset ohjelmat *Uusi päivä*, *Kingi* ja *Salatut elämät* kuuluivat katsotuimpiin sisältöihin.

“Mä katon yleensä Pikkukakkosta tai sitten Kingiä.” (haastateltava A, I)

“Mä katon Salkkareita ja UP:tä (Uusi päivä) ja sitten jotain esim. nyt mä katoin sitä Ensitreffit alttarilla.” (haastateltava F, III)

“No nyt mä seuraan sitä Kingiä joka alko ja Uutta päivää ja kaikkia tällatteita sarjoja.” (haastateltava H, VI)

Erilaisten medioiden käytön motiivit rakentuivat esimerkiksi julkisuuden henkilöiden ihailusta sekä trendien seuraamisesta. Julkisuuden henkilöitä seurattiin esimerkiksi tosi-tv-sarjojen, kuten *Starat lastenvahteina* ja *Duudsonit tuli taloon*, sekä lehtihaastattelujen ja -kuvien välityksellä. Kuudesluokkalaiset vastaajat kertoivat erityisesti haastattelujen ja kansikuvien vaikuttavan lehtien ostopäätökseen; mikäli haastateltu ja kuvattu julkisuuden henkilö on kiinnostava, lehti ostetaan. Myös julkisuuteen tähtäävien henkilöiden sekä niin kutsuttujen tavallisten ihmisten elämäntapahtumien seuraaminen nähtiin kiinnostavana. Esimerkiksi *The voice of Finland* ja *Kaksi julkkista ja yhdet häät* lukeutuivat katsottuihin televisio-ohjelmiin.

“Joskus mä ostan Systerin (lehden) esimerkiksi. Yleensä siinä on jotain julkkisia ni mä haluan lukee niistä sit enemmän.” (haastateltava I, VI)

Kysyimme haastateltavilta tytöiltä esimerkkejä kauniista naisista. Siinä missä ykkösluokkalaiset kuvailivat ja nimesivät oman koulunsa opettajia, mainitsivat kolmas- ja kuudesluokkalaiset nimeltä julkisuuden henkilöitä, muun muassa laulajat *Saara Aalto* ja *Paula Koivuniemi*, näyttelijä *Armi Toivanen* ja laulaja-näyttelijä *Selena Gomez*. Lähes kaikki nimeltä mainitut kauniit naiset ovat suomalaisia ja viime vuosina vahvasti televisiossa ja muissa medioissa esiintyneitä. Oman lähipiirin tuttujen aikuisten vaikutus näkyy ykkösluokkalaisilla vielä voimakkaana, kolmas- ja kuudesluokkalaisten ihanteiden siirtyessä kauemmas. Kuten Ricciardelli ja Tatangelo (2013) tutkimuksessaan toteavat, vahvistuu ”hyvältä näyttämisen” merkitys tyttöjen keskinäisen vuorovaikutuksen lisäksi suhteessa julkisuuden henkilöiden ihailuun (Ricciardelli & Tatangelo 2013).

Yllä kuvatun murroksen huomioiminen on tärkeää kauneuden ihanteiden diversiteetin kaventumisen näkökulmasta. Lähimpien aikuisten vaikutuksen ykkösluokkalaisten ihanteisiin voidaan nähdä muodostuvan ulkonäön lisäksi myös persoonallisuuden piirteistä. Esimerkiksi ”mukavan opettajan” ihailussa saattavat ulkoiset ja sisäiset piirteet sekoittua keskenään, koska ihailtu henkilö tunnetaan henkilökohtaisesti. Sen sijaan esimerkiksi kuudesluokkalaisten ihailmien julkisuuden henkilöiden kanssa ei henkilökohtaista suhdetta ole muodostunut, vaan ihailu perustuu sekä mediassa esiintyviin, useimmiten käsiteltyihin, valokuviin että henkilöstä rakennettuun julkisuuskuvaan. Näin ollen Turusen (2005) ajatusta sosiaalisesta murroksesta vanhemmista ystäväpiiriin voidaan laajentaa tapahtuvaksi myös omasta lähipiiristä mediaan (Turunen 2005, 98).

Vaikka julkisuuden henkilöiden seuraaminen nähtiin kiinnostavana, annettiin myös julkisuudelle itsessään voimakasta painoarvoa. Toisten ihmisten ihailun kohteeksi nousemiseen ei välttämättä enää tarvita suuria saavutuksia tai pitkää uraa, vaan oman itsensä tuotteistaminen ja markkinoiminen internetissä voi riittää. Sekä kolmas- että kuudesluokkalaiset vastaajat kertoivat käyttävänsä kuvapalvelu Instagramia ahkerasti, mutta lisäävänsä omia kuviaan palveluun vain harvoin. Palvelua käytetään toisten käyttäjien, tuttujen ja tuntemattomien, seuraamiseen. Kuvapalvelu Instagramin kautta onkin noussut julkisuuteen useita nuoria, jotka ovat tulleet tunnetuksi palveluun liittämiensä kuvien suuren suosion ansiosta. Oman itsensä kuvaaminen ja kuvien jakaminen internettiin oli tuttua niin kolmas- kuin kuudesluokkalaisillekin vastaajille. Itsestä otettujen kuvien, selfieiden, nähtiin kuuluvan osaksi internetin kuvapalveluja.

“No ainaki - - on sellasia selfie-haasteita et 24 päivää pitää ottaa pelkkiä selfieitä.” (haastateltava I, VI)

Internetin erilaisten kuva- ja videopalvelujen käyttäjäkunta on osittain myös varsin nuorta. Onkin tärkeää pohtia, millaisen kokonaiskuvan lapsi toisten käyttäjien kuvien perusteella rakentaa jokapäiväisestä arkirealismista. Kuvien tulkitsemisen yhteydessä on tärkeää ymmärtää, että otoksessa voi todellisesta minästä poiketen esiintyäkin kuvatun kohteen ihanneminä (ks. DeMarree ja Rios 2013, 203). Lasten kehittymätön kyky erottaa fantasia ja todellisuus toisistaan (Harriger 2012, 314) kohtaa erityisiä haasteita ympäristössä, jossa kuvatut ja kuvailut asiat näyttäytyvät näennäisen realistisina, mutta voivat aiemmin mainitun mukaan rakentua tekijän ihanneminän varaan.

Tämä muodostaa haasteellisen harhan, jossa katsoja helposti erehtyy pitämään internetin käyttäjien ihanneminän varaan rakennettuja kauneusihanteita todellisina ja tavoiteltavina, mikä lisää tyytymättömyyttä omaan kehoon ja ulkonäköön. Tämän ilmiön voidaan nähdä vaikuttavan merkittävästi myös alakouluikäisten tyttöjen kehonkuvaan. Myös Diedrichs ym. (2014) toteavat sosiaalisen median olevan ylivoimaisesti vaikuttavin mediasisältö suhteessa omaan ulkonäkökokemukseen (Diedrich ym. 2014, 38).

6 LOPUKSI

6.1 Tutkimuksen arviointi

Puhuttaessa tutkimuksen luotettavuudesta, voidaan käyttää termejä reliabelius ja validius, joiden näkökulmasta tutkimusten onnistumista voidaan arvioida. Reliaabeliudella tarkoitetaan tutkimuksen toistettavuutta, eli ei-sattumanvaraisten tulosten saamista ja validiudella, pätevyydellä, tutkimukseen valittujen menetelmien kykyä mitata juuri sitä, mitä kyseisellä tutkimuksella halutaan mitata. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231.) Laadullisen tutkimuksen tarkoituksen ajatellaan kuitenkin olevan määrällisesti yleistettävän tiedon tuottamisen sijasta ilmiöiden ja ajatusten, sekä niihin liittyvien tekijöiden käsittelyn ja ymmärtämisen. Tässä tutkimuksessa keskityimme kauneuden ilmiön ymmärtämiseen alakouluikäisen tytön näkökulmasta.

Reliabiliteetin ja validiteetin käsitteet kytketään yleensä kvantitatiiviseen tutkimukseen ja niiden käyttäminen laadullisen tutkimuksen arvioinnissa on haasteellisempaa. Luotettavuutta ja pätevyyttä tulee kuitenkin pystyä arvioimaan. Tutkimuksemme hyvää validiteettia ilmentää tutkimukselle asetettuihin tutkimuskysymyksiin tutkimuksella saadut vastaukset. Lisäksi luotettavuutta lisää esimerkiksi se, jos tutkija selittää läpinäkyvästi tutkimuksen eri vaiheita sekä perustelee tulokset ja päätelmät huolellisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 232–233.) Tähän olemme tietoisesti pyrkineet myös omassa tutkimuksessamme luotettavuuden lisäämiseksi. Tutkimuksemme on toistettavissa, mutta erilaisten muuttujien laadun vaihtelun voidaan olettaa näkyvän tuloksissa. Sama tutkimus toteutettuna toisella mantereella tai kahden vuosikymmenen kuluttua tuottaisi varmasti hyvinkin erilaisia tuloksia kuin nykypäivän tutkimus eri maakunnassa.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden pohjana on, että tutkimuksen lukija tunnistaa ilmiön ja voi jopa samastua siihen, jolloin voidaan olettaa, etteivät tutkimuksen tulokset ole keksittyjä ja luotettavuus lisääntyy (Räihä 2012). Tämän tutkimuksen tuloksiin voidaan ainakin naislukijoiden olettaa samastuvan omien kokemustensa pohjalta.

Tutkimuksen uskottavuuden perustana on, että se on tehty noudattaen hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvässä tieteellisessä käytännössä tutkijat muun muassa noudattavat tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, ottavat huomioon muiden tutkijoiden tekemän työn ja tekevät tutkimuksen tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. (Tuomi & Hirsjärvi 2009, 132–133.) Tähän olemme kaikessa toiminnassamme pyrkineet koko tutkimusprosessin ajan. Juuri tätä tutkimusta varten luotu teoriakokonaisuus sekä aiempiin tutkimuksiin toteutettu katsaus luovat pohjaa tällä tutkimuksella saavutetuille tuloksille ja sijoittavat tämän tutkimuksen osaksi kasvatustieteellistä tutkimuskenttää. Teoria toimii merkittävänä osana tutkimuksen luotettavuuden kannalta.

Tutkimuseettiset ongelmat jaetaan yleensä kahteen luokkaan. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat tutkimuksen tiedonhankintaan sekä tutkittavien suojaan liittyvät asiat ja toiseen luokkaan tutkimustulosten soveltamiseen liittyvät asiat. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 19; Tuomi & Sarajärvi 2009, 130–131.) Tutkimuksemme osalta erityistä eettistä pohdintaa on vaatinut ensimmäiseen luokkaan liittyvät kysymykset tiedon hankinnasta sekä tutkittavien suojasta. Pohdimme etukäteen paljon tulevaa haastattelua sekä lasten erityislaatuisuuden huomioimista tässä tilanteessa. Keräsimme myös tutkimusluvut tutkittavien vanhemmilta.

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2009) pitävät eläytymismenetelmän ja ylipäätään kvalitatiivisen tutkimuksen huonona puolena sitä, että tutkija saattaa sokeutua omista ennako-oletuksistaan ja nähdä aineistossa sellaistaakin, mitä siellä ei oikeasti ole. Myös meillä oli joitakin ennako-oletuksia tutkimuksemme tuloksista, mutta tapauksessamme luotettavuutta lisää tutkijaparina työskenteleminen: Olemme koko työskentelyprosessin ajan kyenneet keskustelemaan niin oletuksistamme kuin mahdollisista asenteistamme, ja toisinaan kyenneet myös oikaisemaan toistemme ajatuskulkuja esimerkiksi liiallisten oletusten osalta. Tämä on johtanut jatkuvaan reflektioon sekä oman ajattelun kokonaisvaltaisempaan tiedostamiseen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 63–64.)

Lapsen reagointia haastattelutilanteeseen ja vieraisiin aikuisiin oli mahdotonta tietää ennalta. Keskenään erilaiset haastateltavat vaativat haastattelijoita toisinaan poikkeamaan suunnitellusta puolistrukturoidun haastattelun rungosta. Haastateltavien valikoiminen arvonnalla lisää osaltaan tutkimuksen luotettavuutta verrattuna esimerkiksi menetelmään, jossa opettaja tai muu kyseiset lapset tunteva aikuinen suorittaisi valinnan persoonallisuudenpiirteet huomi-

oiden. Vapaaehtoinen arvontaan hakeutuminen näkyy eri ikäryhmissä eri tavoin. Siinä missä ykkösluokkalaiset haluavat innolla osallistua kaikkeen uuteen, pohtivat kuudesluokkalaiset hakeutumistaan haastatteluun omien taitojensa sekä tehtävässä onnistumisen kautta. Nuoremmat lapset eivät välttämättä myöskään toimi omista lähtökohdistaan käsin, vaan saattavat ottaa osaa siksi, että toisetkin osallistuvat. Tämä voi toisinaan aiheuttaa haastatteluaineiston epätasapainon siten, että koko ikäryhmän huomioiden on vanhemmilla tytöillä enemmän sanottavaa. Omassa aineistossamme tämä näkyi erityisesti kahden ykkösluokkalaisen haastattelutavan kohdalla, jolloin käytettävä aineisto on heidän osaltaan huomattavasti suppeampi. Toki osa ujusta ja hiljaisesta käyttäytymisestä johtui myös jännityksestä, jota oli havaittavissa kaikissa ikäryhmissä. Aiemmin kerrotun mukaan jännitys huomioitiin alkulämmittelyllä, joka selvästi huojensi jännitystä kaikkien kohdalla. Osittain jäikin vaikutelma, että osa kysymyksistä saattoi olla sellaisia, joihin haastateltavilla ei vain ollut sanottavaa, mikä itsessään voidaan myös nähdä arvokkaana tuloksena. Johtopäätöksiä ikäryhmän suhteen tästä ei kuitenkaan voida tehdä, sillä saman ikäryhmän sisällä esiintyi huomattavia eroja.

6.2 Pohdinta

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia kauneusihanteita alakoulun 1.-, 3.- ja 6.-luokkalaisilla tytöillä on ja mihin ihanteet pohjautuvat. Lisäksi olimme kiinnostuneita näiden ihanteiden vaikutuksesta tyttöjen itsetuntoon. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen kauneusihanteiden laadusta saimme arvokasta tietoa sekä eläytymis- että haastattelumenetelmällä. Mielenkiintoista oli, että tuloksemme olivat yhteneviä esiteltyjen aiempien tutkimusten kanssa, mutta painotukset vaihtelivat toisinaan voimakkaastikin. Erityisesti painoon ja vartalon muotoon kohdistuneet tulokset poikkesivat muista tutkimuksista sekä laadullisesti että määrällisesti. Niin ikään toiseen tutkimuskysymykseen siitä, millaisia ihanteet ovat eri-ikäisillä tytöillä, saimme monipuolisia vastauksia molemmilla menetelmillä. Huomionarvoisena voidaan pitää kolmas- ja kuudesluokkalaisten ihanteiden yhteneväisyyttä monella osa-alueella, ykkösluokkalaisten poiketessa tästä lapsenomaisuudellaan. Kolmanteen tutkimuskysymykseen etsittiin vastauksia lähinnä haastattelun keinoin. Myös eläytymisaineistosta oli löydettävissä itsetuntoon liittyviä teemoja. Olimme pohtineet etukäteen tutkimuskysymyksen haas-

teellisuutta ja menetelmiemme sopivuutta siihen vastaamiseksi. Iloksemme saimme kuitenkin todeta vastauksia löytyneen monipuolisesti.

Huolestuttavana voidaan pitää sitä, että kysyttäessä haastateltavilta esimerkiksi omia parhaita puolia tai omia vahvuuksia, löytyi sekä ykkös- että kolmasluokkalaisissa vastaajia, jotka eivät osanneet nimetä yhtäkään asiaa. Tämä toistui, vaikka sama kysymys esitettiin myöhemmin hieman eri muodossa tai asiaa lähestyttiin hieman eri näkökulmasta. Myös kuudesluokkalaisten vastauksissa empimistä oli havaittavissa, mutta pienen mietinnän jälkeen jotakin yleensä löytyi. On toki mahdollista, että osasta haastateltavia oman itsensä kehuminen ei vain tuntunut luontevalta, mutta toisaalta voi olla, että he eivät yksinkertaisesti tunteneet omia vahvuuksiaan tai heillä ei mielestään sellaisia ollut. Huomionarvoista on, että vastaajat, jotka kertoivat harrastavansa jotakin, kokivat pääsääntöisesti olevansa myös taitavia näissä asioissa. Puolestaan vastaajat, jotka eivät varsinaisia harrastuksia nimenneet, kokivat enemmän haasteita omien vahvuksiensa tunnistamisessa. Tämän osalta voidaan päätellä harrastusten lisäävän onnistumisen kokemuksia ja sitä kautta itseluottamusta. Myöskään Myllyniemen (2012) näkemystä kodin avoimen ja keskusteleavan ilmapiirin vaikutuksesta lapsen minäkäsitykseen ja itsetuntoon ei voida unohtaa tässäkin kontekstissa (Myllyniemi 2012, 96–99).

Tuleekin muistaa, ettei ulkonäkö itsessään luo tai poista edellytyksiä tyytyväisyydelle ja onnellisuudelle, vaan loppujen lopuksi avainasemassa on suhtautuminen ja oman itsensä hyväksyminen. Ulkonäön ollessa ”monimuotoinen sosiokulttuurinen luomus” (Myllyniemi 2012) tulee muistaa siihen tyytyväisyyden vaikuttavan laajasti yksilön eri elämänalueisiin (Myllyniemi 2012, 99). Esimerkiksi globaalien länsimaisten kauneusihanteiden mukainen nainen voi kuitenkin kokea itsensä riittämättömäksi ja tavoitella toisenlaista ulkonäköä. Toisaalta taas yleisesti hyväksytyistä kauneusihanteista poikkeava yksilö voi olla ulkoiseen olemuksensa täysin tyytyväinen. Wertheim ja Paxton (2012) korostavatkin positiivisen kehonkuvan merkitystä jopa terveen psyykeen osana ja nostavat suurimmaksi ongelmaksi epärealistisesta kehonkuvasta kumpuavat negatiiviset vaikutukset (Wertheim & Paxton 2012, 187). Mielenkiintoista onkin, miten tästä huolimatta yhä korostetaan terveen itsetunnon sijasta ulkonäköä ja ulkoisia tavoitteita. Itsetunnon ja positiivisen kehonkuvan kehittämisen sijaan keskitytään ulkonäön muokkaamiseen epärealistisiakin odotuksia vastaavaksi. Toisaalta mikäli hyvän tai riittävän ulkonäön ajatellaan tuovan menestystä esimerkiksi parisuhteessa tai työelämässä, ja hyvää ulkonäköä hankkimalla vahvistetaan epävarmuutta, negatiivisia vaikutuk-

sia ja epärealistisia odotuksia, ajetaan omaa etua tällöin jopa oman itsetunnon kehittymisen kustannuksella.

Vaikka tutkimuksemme tarkoituksena ei varsinaisesti ollut selvittää sosiaalisen hierarkian vaikutuksia ulkonäköön tai sen kokemiseen, esiintyi tämä näkökulma kuudesluokkalaisten vastauksissa. Ryhmähierarkian perusteella luodut ryhmänsisäiset oikeat ja väärät tavat toimia, niin kutsutut ”trendit”, joko yhdistävät tai erottavat ryhmää. Tästä esimerkkinä jo aiemmin mainittu ”niskaponnari”, jonka välttämisen ei voida ajatella olevan globaali ilmiö, vaan selvästi pienemmän ryhmän jäsenilleen luoma sääntö. Koulumaailmassa näiden sääntöjen luoja toimivat ryhmien eräänlaiset johtohahmot. Muut ryhmän, esimerkiksi luokan, jäsenet joko noudattavat tai rikkovat luotua sääntöä, asettaen noudattamattomuudellaan itsensä alttiiksi ryhmänsisäiselle arvostelulle. Kyse voi vapaan valinnan lisäksi olla myös tahallisesta sulkemisesta muun ryhmän ulkopuolelle, mikä nimetään koulukiusaamiseksi. Tällaisten ryhmien toiminta on olosuhteisiin sidonnainen, kuten Tolonen (2001) kirjoittaa. Esimerkiksi alakoululuokan tyttöjen muodostama ryhmä voi toimia sellaisenaan muita, ulkopuolella sijaitsevia ryhmiä vastaan, mutta toisinaan arvostella toinen toistaan ryhmän sisällä. Viitteitä tähän ilmiöön oli havaittavissa tutkimushaastatteluissamme kuudesluokkalaisten tyttöjen kohdalla.

Oman mielipiteen muodostaminen tapahtuu tytöillä ja naisilla usein suhteessa toisiin. Motiivina voi toimia joko tiettyyn ryhmään kuulumisen tai vastaavasti ryhmästä erottumisen tarve. Mielipide voidaankin toisinaan muodostaa pelkästään siitä aiheutuvien seurausten mukaan eikä niinkään mielipiteen kohteena toimivan objektin herättämien ajatusten ja tunteiden vuoksi. Koska ihmiskeho ja ulkonäkö kuuluvat minän tärkeimpiin määrittäjiin, olisi yhtenäisen minäkuvan kehittymisen kannalta tärkeää voida ulkonäöllä ja esimerkiksi vaatetuksella ilmentää omaa henkilökohtaista persoonallisuutta, eikä sitä, mitä muiden odotetaan itseltä haluavan. Haasteellista tästä tekee muun muassa Valtarin (2005) näkemys, jonka mukaan huoli omasta ulkonäöstä viittaa ensisijaisesti haluun miellyttää muita. Hänen mukaansa ihminen on sosiokulttuurisena kokonaisuutena kuitenkin aina riippuvainen muista ihmisistä (Valtari 2005, 82–84), mikä kasvattaa haastetta oman mielipiteen ja näiden muualta nousevien vaatimusten tasapainottamisessa.

Median ja erilaisten mediasisältöjen toimiessa yhtenä merkittävistä ulkonäön vertailun kentistä ei mediakriittisyyden merkitystä voida liiaksi korostaa. Erilaisten mediasisältöjen todettiin olevan aktiivisessa käytössä jo nuorilla tytöillä, joten myös kriittisyyteen ohjaaminen on tärkeää huomioida jo varhaisessa vaiheessa. Tämä kriittisyyteen ohjaaminen tulee tapahtua

ikätaason mukaisesti, ymmärrystä tai median käyttötaitoja kuitenkin aliarvioimatta. Kuten aiemmin todettiin, median ja erityisesti sosiaalisen median merkitys naisten ja tyttöjen kehonkuvan ja sen myötä myös minäkäsityksen muokkaajana on voimakas. Erityisesti sosiaalisen median käyttöön ja tulkintaan tarvittavien kriittisten taitojen ohjaus voisi osaltaan toimia terveemmän naiskuvan edistäjänä.

Vaikka kauneuden sanotaan olevan ”katsojan silmässä” ja näin muodostuvan subjektiivisesti, on se saanut esimerkiksi eri kulttuurien sisällä ja eri aikoina hyvinkin yhteneviä merkityksiä. Kuten Pitman (2006) sekä Callahan ja Sentilles (2012) kirjoittavat, ovat kauneuskäsitykset yhtenäistyneet globalisaation myötä myös eri kulttuurien välillä (Pitman 2006, 264; Callahan & Sentilles 2012, 43–44). Onkin tarpeellista pohtia, mistä naisten lisääntynyt tyytymättömyys omaa ulkonäköä kohtaan johtuu. Toisaalta tähän voidaan ajatella vaikuttavan jatkuva yleisten kauneusihanteiden kirjon kaventuminen, jolloin entistä harvempi kokee täyttävänsä kauneuden kriteerit. Lisääntynyt kauneuskirurgia vastaa tähän tyytymättömyyteen tarjoamalla mahdollisuuden oman ulkonäön pysyvien ominaisuuksien muokkaamiseen. Toisaalta lisääntyvän kauneuskirurgian kulutuksen myötä kauneuden kirjon voidaan ajatella kaventuvan entisestään, ja kauniina pidettävä ulkomuoto on haasteellisempaa saavuttaa luonnollisin keinoin. Huojentavaa kuitenkin on, että tämän rinnalla myöskään luonnollisuuden kauneutta ei ole tyystin unohdettu. Myös tutkimuksemme tuloksissa alakouluikäiset tytöt arvostivat luonnollista kauneutta, pois sulkematta kuitenkaan esimerkiksi sopivaa meikkaamista. Tähän erilaisten näkökulmien läsnäoloon vaikuttaa kauneuden diversiteetti: yhtä ainoa oikeaa tapaa kauneudelle on lopulta mahdotonta määrittää, samankaan kulttuurin sisällä.

Tutkimuksemme vastaa erityisesti kotimaisessa tutkimuskentässä vallitsevaan tilanteeseen, jossa alakouluikäisten tyttöjen ulkonäölle antamia merkityksiä on viime vuosina tutkittu varsin vähän. Lisäksi tutkimuksemme voidaan nähdä täydentävän vastaavaa kansainvälistä tutkimuskenttää. Sen sijaan, että tutkimuksemme tyytyisi tarkastelemaan vain ulkonäköön liitettäviä mielipiteitä, esiintyy tutkimuksessamme myös tutkittavan itsetunto ja suhde itseen, minkä pohjalta kauneuteen liitettävät mielipiteet saavat myös laajempia merkityksiä.

Tutkimuksemme herätti monenlaisia mielenkiintoisia lisäkysymyksiä, joiden pohjalta olisi kiinnostava rakentaa myös uutta tutkimusta. Samankaltainen tutkimus voitaisiin toteuttaa esimerkiksi pitkäaikaistutkimuksena, jolloin saataisiin tietoa kauneusihanteiden muutoksista samojen tyttöjen kohdalla alakoulun aikana. Toisaalta myös opettajien ja äitien asema erityisesti pienten tyttöjen roolimalleina on kiinnostava ilmiö. Tämän roolin tiedostamisen ja tietoi-

suuden syntymisestä aiheutuvien mahdollisten muutosten tutkiminen olisi mielenkiintoista. Myös äitien näkemykset nykyisistä kauneusihanteista sekä omien tyttäriensä henkilökohtaisista käsityksistä tarjoaisi varmasti täysin erilaisen näkökulman. Itsetunnon ja sen rakentumisen ollessa jatkuva prosessi, olisi mielenkiintoista selvittää, miten uusi perusopetuksen opetus-suunnitelma omasta puolestaan tukee lapsen terveen itsetunnon kehittymistä ja näin kokonaisvaltaista hyvinvointia.

LÄHTEET

Aalberg, V. & Siimes, M. A. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Aarnos, E. 2001. Kouluun lapsia tutkimaan: Havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. 144-157.

Aho, S. 1996. Lapsen minäkäsitys ja itsetunto. Helsinki: Oy Edita Ab.

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Ala-Tuori, R. 2002. Tavallisen tyttöyden taika - Kuudesluokkalaisten tyttöjen käsityksiä ulkonäköruumillisuudesta. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. <<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12746/rialatuo.pdf?sequence=1>> Viitattu 15.11.2014.

Berger, P. & Luckmann, T. 1994. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Helsinki: Gaudeamus.

Brown, F. & Slaughter, V. 2011. Normal body, beautiful body: Discrepant perceptions reveal a pervasive ‘thin ideal’ from childhood to adulthood. School of Psychology. The University of Queensland, Brisbane, Australia. <http://helios.uta.fi:2103/S1740144511000088/1-s2.0-S1740144511000088-main.pdf?_tid=99c6bb14-bd9a-11e4-9670-00000aab0f6c&acdnat=1424943423_7e470345aa5e5d02b5c76c56e2e197ec> Viitattu 15.12.2014.

Business insider -sivuston uutinen. <<http://www.businessinsider.com/aerie-lingerie-ads-without-photoshop-2014-1>> Viitattu 15.12.2014.

Cacciatore, R., Huovinen, M. & Korteniemi-Poikela, E. 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Juva: WS Bookwell Oy.

Callaghan, K. A. 1994. Ideals of feminine beauty. Philosophical, social and cultural dimensions. London: Greenwood press.

Callahan, K. & Sentilles, R. M. 2012. Beauty over the centuries - Female. <http://helios.uta.fi:2100/B9780123849250000080/3-s2.0-B9780123849250000080-main.pdf?_tid=a88c14c0-6cee-11e4-83be-00000aacb35f&acdnat=1416073481_2f882dd2b92af3f5ba24385c87e5f9b0> Viitattu 15.11.2014.

Cash, T., F. 2008. The body image workbook. An eight-step program for learning to like your looks. Oakland: New Harbinger Publications Inc.

DeMarree, K. & Rios, K. 2013. Understanding the relationship between self-esteem and self-clarity: The role of desired self-esteem. <http://helios.uta.fi:2148/S0022103113001790/1-s2.0-S0022103113001790-main.pdf?_tid=c8caa824-9e34-11e4-b7d8-00000aacb360&acdnat=1421491207_3230922bd0165299d6df5c3a11a68aa5> Viitattu 17.1.2015.

Dietrichs, P. C., Fardouly, J., Halliwell, E. & Vartanian, L. R. 2014. Social comparisons on social media: The impact of Facebook on young women's body image concerns and mood. School of psychology. Sydney, Australia. <http://helios.uta.fi:2103/S174014451400148X/1-s2.0-S174014451400148X-main.pdf?_tid=a307faa8-bdbd-11e4-b2fb-00000aacb35d&acdnat=1424958471_d16f9885052d25699807781a6c39f1ed> Viitattu 26.2.2015

Dittmar, H. 2012. Dolls and action figures. University of Sussex. Brighton, UK.
<http://helios.uta.fi:2141/B9780123849250000614/3-s2.0-B9780123849250000614-main.pdf?_tid=744c867e-83b2-11e4-9548-00000aab0f6b&acdnat=1418576500_72a6a565ed8c4dc64a72deed1d4c9cf0> Viitattu 14.12.2014.

Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOYpro Oy.

Etcoff, N. 1999. Survival of the prettiest. New york: Doubleday.

Eskola, J. 2001. Eläytymismenetelmän autuus ja kurjuus. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. 69-84.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola, R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. 24-42.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Harriger, J. 2012. Children's media influences. Pepperdine University. Malibu. United states.
<http://helios.uta.fi:2141/B9780123849250000511/3-s2.0-B9780123849250000511-main.pdf?_tid=04448eec-82e2-11e4-a603-00000aacb35f&acdnat=1418486977_6f73cf4ab93633c17f34fc360779fa45> Viitattu 13.12.2014.

Heinonen, S. 2009. Sosiaalinen media. Avauksia nettiyhteisöjen maailmaan ja vuorovaikutuksen uusiin muotoihin. Tulevaisuuden tutkimuskeskus.
<https://www.utu.fi/fi/yksikot/ffrc/julkaisut/e-tutu/Documents/eTutu_2009-1.pdf> Viitattu 26.2.2015.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Jones, G. 2010. *Beauty imagined. A history of the global beauty industry*. Oxford: University press.

Kalliopuska, M. 1984. *Itsetunto*. Tampere: Kirjayhtymä.

Karlsson, L. 2010. Lapsinäkökulmainen tutkimus ja aineiston tuottaminen. Teoksessa K.P. Kallio, A. Ritala-Koskinen & N. Rutanen (toim.) *Missä lapsuutta tehdään?* Helsinki: Yliopistopaino. 121-143.

Keltikangas-Järvinen, L. 2000. *Tunne itsesi, suomalainen*. Porvoo: WSOY.

Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Juva: PS-kustannus.

Kuusinen, J., Lehtinen, E. & Vauras, M. 2007. *Kasvatuspsykologia*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Levine, M. P. 2012. *Media influences on Female body image*. Kenyon College. Gambier, Ohio, United States. <http://helios.uta.fi:2187/B9780123849250000857/3-s2.0-B9780123849250000857-main.pdf?_tid=7490b3fe-8483-11e4-a08d-00000aab0f6c&acdnat=1418666265_3771a85314e46c7d0a5e628be3356774> Viitattu 15.12.2014.

Niemivirta, M. & Scheinin, P. 2000. *Itsetunto, syrjäytymisuhka ja koulun toimintakulttuuri*. Helsinki: Edita Oy.

Maravita, A., Perugini M., Richetin, J. & Xaiz, A. 2011. Self-body recognition depends on implicit and explicit self-esteem. Department of Psychology. University of Milan-Bicocca, Italy. <http://helios.uta.fi:2148/S1740144511001483/1-s2.0-S1740144511001483-main.pdf?_tid=7d53a8f6-9ef6-11e4-8942-00000aab0f6c&acdnat=1421574403_978c27cd40bf22e2277863499722ec1d> Viitattu 17.1.2015.

Männistö, T. 2003. Haluathan tulla todelliseksi naiseksi? Naisruumiin tuottaminen Suomessa ilmestyneissä nuorten naisen oppaissa 1890-1972. Turku: Turun yliopisto.

Myllyniemi, S. (toim.) 2012. Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. Helsinki: Hakapaino. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/Nuorisobarometri_2012_Verkkojulkaisu.pdf> Viitattu 17.1.2015.

Ojala, T. & Uutela, A. 1993. Rakentava vuorovaikutus. Porvoo: WSOY.

Ojanen, M. 1996. Mikä minä on? Minän rakenne, kehitys, häiriöt ja eheytyminen. Tampere: Kirjatoimi.

Pennanen, S. 2010. Lapset, tieto ja media. Teoksessa K. P. Kallio, A. Ritala-Koskinen & N. Rutanen (toim.) Missä lapsuutta tehdään? Helsinki: Yliopistopaino. 177-196.

Pitman, J. 2006. Blondit. Vaaleaveriköt Afroditestä Madonnaan. Jyväskylä: Atena kustannus Oy.

Reasoner, R. 2010. What is Self Esteem? <<http://www.self-esteem-nase.org/what.php>> Viitattu 11.10.2014.

Ricciardelli, L. & Tatangelo, G. 2013. A qualitative study of preadolescent boys' and girls' body image: Gendered ideals and sociocultural influences. School of Psychology. Deakin University, Burwood, Australia. <http://helios.uta.fi:2187/S1740144513000843/1-s2.0-S1740144513000843-main.pdf?_tid=700eae6e-8481-11e4-8a57-00000aacb66&360&acdnat=1418665399_ead024f5baf402a2fb75c4ed8060f122> Viitattu 15.12.2014

Räihä, P. 2012. Kvalitatiivinen tutkimus kasvatustieteissä –luento. Tampereen yliopisto.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2009. KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampere.

<<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Viitattu 15.11.2014.

Saarikoski, H. 2001. Mistä on huonot tytöt tehty? Helsinki: Tammi.

Schaffer, H. R. 2004. Introducing child psychology. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

Scheinin, P. M. 1990. Oppilaiden minäkäsitys ja itsetunto. Vertailututkimus peruskoulussa ja steinerkoulussa. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos, tutkimuksia 77. Helsinki: Yliopistopaino.

Sinkkonen M. 2005. Naisen itsetunto. Helsinki: Kirjapaja.

Stenström, M-L. 1993. Ammatillisen identiteetin kehittyminen. Teoksessa A. Eteläpelto & A. Miettinen (toim.) Ammatitaito ja ammatillinen kasvu. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

Strandell, H. 2005. Lapset, etiikka ja vaikea osallisuus. Teoksessa Stakes työpapereita 4/2005. Laadullisen sosiaalitutkimuksen eettiset kysymykset. Helsinki: Stakesin monistamo.

<<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75146/Tp4-2005.pdf>> Viitattu 15.11.2014.

Terve koululainen –hankkeen internetsivusto. 2010.

<<http://www.tervekoululainen.fi/elementit/fyysinenaktiivisuus/liikuntasuositukset/ruutu aika>>

Viitattu 25.2.2015.

Tolonen, T. 2001. Tyttöjen käsityksiä ihannenaiveudesta. Teoksessa A. Puuronen & R. Välimaa. Nuori ruumis. Helsinki: Gaudeamus. 73-88.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turunen, K. E. 2005. Ikävaiheiden kriisit. Jyväskylä: Atena kustannus Oy.

Utrio, K. 2001. *Bella Donna. Kaunis nainen kautta aikojen*. Helsinki: Tammi.

Valtari, M. 2005. Ulkonäön merkitys, elämän tavoitteet ja niiden yhteys kulutukseen. Teoksessa T.-A. Wilska. *Erilaiset ja samanlaiset. Nuorisobarometri 2005*. Opetusministeriö.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Baro2005.pdf> Viitattu 18.10.2014.

Vänskä, A. 2009. *Kuviteltu lapsuus. Pohdintaa kuvallisuuden kietoutumisesta kuluttamiseen*.
<http://www.kuluttajatutkimuskeskus.fi/files/5408/09_vanska_kuviteltu_lapsuus.pdf>
Viitattu 27.10.2014.

Wertheim, E. H. & Paxton, S. J. 2012. *Body Image Development – Adolescent Girls*. La Trobe University, Melbourne, Australia.
<http://helios.uta.fi:2141/B9780123849250000298/3-s2.0-B9780123849250000298-main.pdf?_tid=fc869346-83b6-11e4-891a-00000aacb35e&acdnat=1418578447_5e567cd9ea084d8950f4b6b18b03dabf> Viitattu 14.12.2014.

Wilska, T.-A. 2001. Tuotteistettu nuoruus kulutusyhteiskunnassa. Teoksessa A. Puuronen & R. Välimaa. *Nuori ruumis*. Helsinki: Gaudeamus. 60-70.

Wolf, N. 1996. *Kauneuden myytti. Kuinka mielikuvilla hallitaan naista*. Helsinki: Kirjayhtymä.

Teemahaastattelun runko

- Lämmittely (koulu, kaverit, perhe)

- Minä
 - harrastukset
 - omat vahvuudet / kehityskohteet / parasta itsessä
 - ulkonäkö (kuvailu, parhaat puolet, ei-toivotut asiat)

- Hiukset / meikit / vaatteet
 - Mitä mieltä?
 - Vanhemmat / kaverit?
 - Muoti? Miksi?

- Media
 - Mitä ja miten? Kuinka paljon?

- Tytöt / Naiset
 - Millainen on hyvännäköinen tyttö/ nainen? Esimerkki?
 - Erot? Tytöstä naiseksi kehittyminen?
 - Kauneus tärkeää? Miksi?